

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek.
Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitised at Gothenburg University Library.
All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text.
This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

N:r 7

Juli

1954.

Pris 75 öre

Status

RIKSORGAN FOR SVERIGES LUNGÅJUKA

A.-B. Frode Lund

HÖÖR. Tel. 945, 946, 947, 948

Auktoriserad försäljare för:

Chrysler, Plymouth, Standard-Vanguard,
Skoda och Volkswagen. Personvagnar.

Scania-Vabis, Fargo Vanguard, last- och
skåpvagnar, Ferguson Traktorer.

Utryckningsstation för svensk räddningstjänst.

35.000 par pr år

— men även Ni får plats som kund

Gamla gatan 6 — Tel. 119 48

ÖREBRO

ENGSTRÖM

Förgyllda PENDYLER såväl antika som nya

GULD-UR

HEDERSPRESENTER

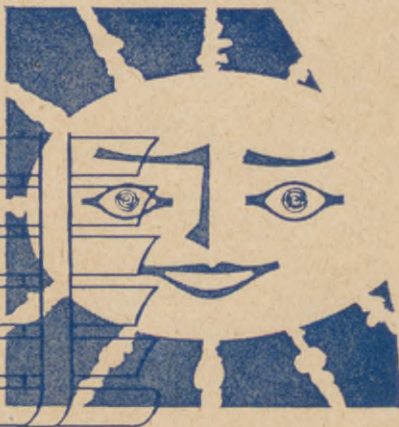
10 HAMNGATAN 10
Telefon 10 91 37 - 20 26 00
STOCKHOLM

Aktiebolaget

PETTERSSON & TISELL

Kinnahult

behag
natt
och
dag

Eclipse persienn

säljes av ledande möbel- och
heminredningsaffärer

HAGLUND & SÖNER
AKTIEBOLAG · FALKÖPING

J. HEDMANS Litografiska Tryckeri

Efter. LISA KRUSE

Specialitet:

**Reklam-,
Emballagetryck m. m.**

Box 690 A — GÄVLE 1 — Tel. 2892

Lundin & Lindberg

Tel. 313 64

Väduren 21
ESKILSTUNA

Tel. 313 64

Utkommer varje månad

Status

RIKSORGAN FÖR SVERIGES LUNGSJUKA

Nr 7. juli 1954

17:e årgången

Ansvarig utgivare: EINAR HILLER.
Redaktör: SIXTEN HAMMARBERG.
Ägare: De Lungsjukas Riksförbund.

Annonspriser:

1/1 sid. 400:—, 1/2 sid. 225:—,
1/4 sid. 125:—, 1/8 sid. 65:—.

Småannonser:

60 mm spaltbredd 65 öre mm.
90 mm spaltbredd 90 öre mm.

Färgannonser 25 % tillägg.
För julnumret specialoffert.

Kontrollmärke
lagligen skyddat

HUVUDREDAKTIONEN I STOCKHOLM:

Kocksgatan 15, Stockholm 4.
Telefon 41 39 99 och 44 40 40.
Postgironr 95 00 11.

LOKALREDAKTIONEN I MALMÖ:

Kamregatan 3. Tel. 97 53 44.
Postgironr 95 00 65.

Prenumerationspriser: helt år 8:—,
halvt år 4:50.

SJUKFÖRSÄKRINGEN

Den obligatoriska sjukförsäkringen är nästa stora reform, som nu står inför fullbordan. Den träder i kraft den 1 jan. 1955. Det kan vara skäl att stanna inför denna omfattande form av socialförsäkring för hela svenska folket vid halvårsskiftet, då riksdagen gått i sommarvila och man kan summera ihop och göra överblickar över vad som tilldragit sig på det socialpolitiska området.

Sjukförsäkringen beslutades ju f.ö. redan av förra årets riksdag, men den har försetts med viktiga kompletteringar, ex. reformen om helt fria och delvis rabatterade läkemedel samt moderskapsförsäkring, av årets vårriksdag. I den debatt som förts kring den nya storreformen har olika tonarter gjort sig hörbara, ofta pessimistiska tongångar med hänvisning till sjukvårdens redan nu hårt ansträngda resurser och den belastning sjukförsäkringen skulle innebära. Vi har ingen anledning att här gå in på någon värdering av de olika argument som framförts, de ha dock säkert alla sitt värde ur den synpunkten att de försett sjukvårdsdebatten med rikligt bränsle, men man kan nog konstatera att man i allmänhet efter vinterns och vårens rådslag med experter inom olika berörda intressegrupper, medicinare, politiker, m. fl., i allmänhet ser mindre pessimistiskt på sjukförsäkringens genomförande än tidigare. Någon s. k. katastrofstämning kan man inte säga att de sista månadernas mera rakt på sak gående debatter mellan olika ansvariga avspeglar. Men detta innebär inte heller att sikten nu är klar på alla kuster och att sjukförsäkringsreformen avslipats alla skönhetsfläckar i debattens stormvägar. Och man gör nog klokt i att lyssna ordentligt på alla de kritiska röster som fortfarande höjs här och var, framförallt från dem som har hand om de rent praktiska vardagsdetaljerna, läkare, sjuksköterskor och socialvårdare av alla kategorier, som

får ta hand om det gnissel av olika slag, som man nog inte kan komma ifrån, trots de fina teoretiska ritningar för en hela folkets sjukvårdsreform, som med all lovvärd energi dragits upp av våra stora socialpolitiska byggmästare.

Vid sammanträde med styrelsen för De lungsjukas riksförbund i maj månad har sjukförsäkringen detaljgranskats, en granskning, som visar att reformen — trots de framsteg den innebär även för den grupp av medborgare som drabbats av tuberkulos — dock har avsevärda brister i vad det gäller de långvarigt sjuka. Förbundet är emellertid väl införstått med de svårigheter som en så stor reform måste innebära då det gäller att i detalj infånga alla de situationer, som kan uppstå för speciella grupper och förbundsstyrelsen uttalar också sin varma uppskattning av de klara förbättringar reformen rent allmänt innebär i förhållande till den ordning, som nu råder. Beträffande bristerna har styrelsen inte nöjt sig med att bara konstatera att sådana finnas utan har i detalj i ett uttalande — sammanfattningsvis återgivet på annan plats — sökt specificera på vilka punkter det brister. Vi skall därför bara i korthet beröra vad uttalandet innebär. De svaga punkter styrelsen söker fästa uppmärksamheten på torde i övrigt bli mera uppenbara, när sjukförsäkringen träder i praktisk funktion vid årsskiftet. Främst framhålles den risk för *utförsäkring* som föreligger för långvarigt sjuka, att ingen lämplig pensionsform kan sättas in för framförallt lungsjuka, att invalidpensionär och sjukbidragstagare som har sin inkomst till mindre delen av pension och större delen som inkomst av arbete får sitt försäkringskydd väsentligt nedsatt. Vidare ifrågasättes den oförmanliga ställning hustru med invalidpension eller sjukbidrag och som har små barn kommer i beträffande försäkringskydd även om pensionen bara utgår med

grundbeloppet, samma förhållande gäller hustru till pensionär som har hustrutillägg. Behovet av försäkringsskydd för långvarigt sjuka med konvalescentvård på konvalescenthem samt de problem som uppstå i samband med sjukpenningersättning och de krav på arbetsvårdsorganisationen som försäkringen kommer att orsaka framhålles också i uttalandet liksom hur det kommer att ställa sig med landstingens bidrag som är förutsättning för att statliga bidrag skall kunna utgå, ex. vid ambulatorisk pneumothoraxbehandling, när dessa bidrag avlöses av sjukförsäkringsförmånerna.

De påtalade bristerna, torde framgå tydligt om man slår upp sjukförsäkringslagen och jämför lagtexten med tillämpliga punkter i styrelsens uttalande. Styrelsen hävdar också att uttalandet bör ligga till grund för konstruktiva lösningar i samverkan med representanter för organisationer av långvarigt sjuka. Här har tydligen Socialförsäkringsutredningen att taga ställning till en rad betydelsefulla problem för att ge en mera reell innebörd åt den nya reformen i vad det gäller berörda grupper av långtidssjuka.

Sixten Hammarberg.

Bostadshygien och "Lort-Sverige"

har ånyo dragits upp i en programserie i radio, där de energiska herrarna Sven Jerstedt och Erik Goland går i Ludvig Nordströms fotspår, hittar massor av ruckel och smuts ute i bygderna och avslöjar med dagsfärska exempel att "reformarbetet" på bostadshygienens område inte går med någon expressfart på sina håll. Den som nu kanske tror att de båda reformatörerna rör sig med enstaka, extrema företeelser, kan som exempel ta del av vad distriktssköterskan Inga Britta Ohlin skriver i Social medicinsk tidskrift:

"Bostadsbristen är givetvis ett stort problem i vårt arbete. Hur skall vi kunna undervisa i hälsovård, när det fortfarande finns människor, som bor med spädbarn i trånga, fuktiga bostäder, där råttorna kilar fram och tillbaka över golvet. Vi anmäler bostaden till hälsovårdsnämnden, vi får ett läkarintyg på att bostaden är absolut hälsovådlig, familjen står i kö på bostadsförmedlingen. Distriktssköterskan ringer, tigger, ber och grälar och framlägger alla tänkbara synpunkter — alltid samma resultat — många i samma situation och ingen bostad finns."

Det bör vara en viss balans mellan de centralt beslutade reformerna för bostadsåtgärder och det praktiska handläggandet ute i bygderna — det här låter ju faktiskt som "onda sagor" för oss som läst Bostadssociala utredningens tjocka betänkanden ordentligt plus alla fina beslut om trekronors bidrag och andra statliga åtgärder från Socialminister Strängs departement i Kungl. huvudstaden!

Uttalande ang. de långvarigt sjuka och den obligatoriska sjukförsäkringen

antaget vid sammanträde med styrelsen för
De lungsjukas riksförbund i maj 1954

Sjukdom är den vanligaste orsaken till att människor råkar i nöd. Effektiva samhälleliga åtgärder för att förhindra inkomstbortfall är därför i hög grad påkallade. Den obligatoriska sjukförsäkring som är beslutad fyller i väsentliga stycken anspråken på de åtgärder som krävas från samhällets sida. För den överväldigande delen av landets befolkning ter sig försäkringen tillfredsställande, särskilt sedan till densamma anknutits en moderskapsförsäkring och inom densamma läkemedelsförmåner kommer att utgå.

För vissa grupper medborgare är dock den obligatoriska sjukförsäkringen icke tillfredsställande utformad. Detta gäller framförallt de långvarigt sjuka. Också för dem innebär emellertid försäkringen klara förbättringar i förhållande till den ordning som nu råder. Över detta uttalar De lungsjukas riksförbund, som representerar en avsevärd del av de långvarigt sjuka, sin tillfredsställelse. Förbundet uttalar också sin tillfredsställelse över att de samordningsproblem, som finns gällande sjukförsäkringen och de olika pensionsformerna, utredes i syfte att eliminera svagheter som kan iakttagas i båda dessa sociala omvårdningsformer.

Det är förbundets förhoppning att utredningen beaktar och försöker avhjälpa:

den risk för utförsäkring utan att någon pensionsform kan sättas in som finns för framförallt lungsjuka;

att invalidpensionär och sjukbidragstagare som har sin inkomst till mindre delen av pension och större delen som inkomst av arbete får sitt försäkringsskydd väsentligt nedsatt;

den oförmånliga ställning hustrur med invalidpension eller sjukbidrag och som har små barn kommer i, gällande försäkringsskydd, även om pensionen bara utgår med grundbeloppet;

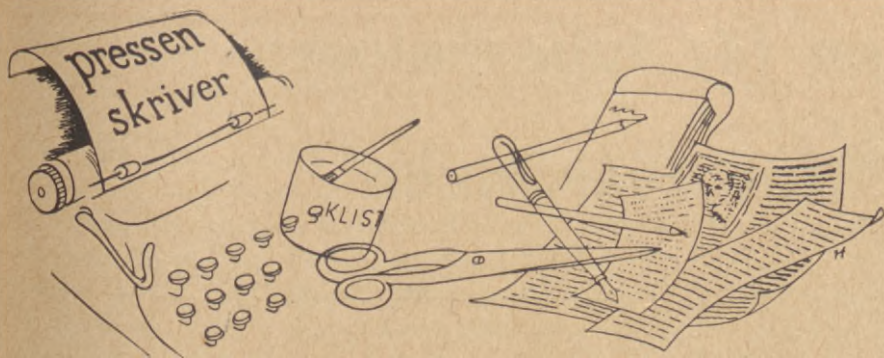
den oförmånliga ställning hustru till pensionär som har hustrutillägg kommer i gällande försäkringsskydd;

det stora behov av försäkringsskydd de långvarigt sjuka har för konvalescentvård och att det skyddet också bör gälla för vård på konvalescenthem drivna av organisationer för långvarigt sjuka, förutsatt att hemmen håller en godtagbar standard;

de problem som kan uppstå i samband med arbetsvård, både i vad det gäller sjukpenningersättning och de nya krav på arbetsvårdsorganisationen som försäkringen kommer att orsaka, det förhållande att landstingen kan komma att indraga den ekonomiska prestation som nu är förutsättningen för att statliga bidrag skall kunna utgå, exempelvis vid ambulatorisk pneumothoraxbehandling, när dessa bidrag ersättes av sjukförsäkringsförmånerna.

Det är förbundets förhoppning att alla dessa frågor och andra som rör de långvarigt sjuka och den obligatoriska sjukförsäkringen skall lösas i intim samverkan med de organisationer som representerar de långvarigt sjuka och att därmed lösningar efter konstruktiva linjer skall kunna komma till stånd.

(Uttalandet har tillställts Socialförsäkringsutredningen och T. T.)

"En tvillingbror" till tuberkulosen

har upptäckts i Uppsala, närmare bestämt i en doktorsavhandling om Lymphogranulomatosis benigna av med. lic. Lennart Zettergren, enl. *Dagens Nyheter*:

Lymphogranulomatosis benigna utmärkes i de flesta fall av dubbelsidiga lungförändringar och lymfkörtelansvällning, ofta i förening med en låg känslighet för tuberkulin, säger författaren. I sjukdomsbilden ingår också i vissa fall ansvällning av levern och mjälten, förändringar i ögonen och spottkörtlarna samt skelettförändringar. Sjukdomen inledes ofta med knölrös, ledsmärtor och feber. Blodsänkan är i allmänhet förhöjd. I det stora flertalet fall läker sjukdomen inom ett par år, men stundom antar den ett kroniskt förlopp.

Mikroskopiskt kännetecknas den av en tuberkulosliknande bild. Den i vissa avseenden påtagliga likheten med tuberkulos har medfört att somliga forskare uppfattat Lymphogranulomatosis benigna som en speciell form av tuberkulos, en åsikt som dock icke allmänt accepterats.

Författaren har i sitt arbete sökt ta ställning till frågan om sjukdomens relation till tuberkulos. Han visar att det vid sidan av den vanliga formen av tuberkulos existerar en särskilt godartad tuberkulosform, som både i fråga om symtom och i fråga om den mikroskopiska bilden i så hög grad liknar Lymphogranulomatosis benigna att den ofta förväxlas med detta tillstånd. Författaren undersöker möjligheterna att på mikroskopisk väg genom undersökning av förändrade lymfkörtlar skilja de bägge sjukdomstillstånden från varandra. Han finner att detta i viss utsträckning är möjligt.

Skolbarnen sover för litet

framgår bl. a. av en föreläsning i skolhygien av professor Herlitz, hållen i Västra Hälsingland. *Tidningen*

Ljusnan återger en del av professorns synpunkter och intressanta fakta:

Av Sveriges 700.000 skolbarn stå nu c:a 99 proc. under läkares kontroll. Tbc drives tillbaka men skulle alldeles kunna utrotas, om alla barn finge del av Calmettevaccineringen. Många beteenderubbningar bero på rubbningar i själslivet. Vi få inte glömma, att även barnen ha en själ.

Barnen böra ej få börja skolan för tidigt. Klassundersökningarna av läkare börja första hösten men borde börja redan på våren. Vid den första undersökningen böra någon av föräldrarna vara närvarande för att anmäla säregna fall, men vid de följande undersökningarna är det bäst med endast läkaren, läraren och sköterskan närvarande.

Den mesta ohälsan hos barnen kommer av för litet sömn, dålig kost osv. Nästan alla barn i skolåldern sova två timmar för litet pr dygn. Det borde bildas kommittéer för god skolhygien, där läkare, lärare, sköterskor och mammor samarbeta.

Forskningsanslag och stipendier

har utdelats vid sammanträde med Sv. Nationalföreningen mot Tuberkulos huvudmän. *Svenska Dagbladet* refererar från sammanträdet att:

I styrelsen omvaldes drottningen till ordförande. Som skattemästare nyvaldes bankdir. Ragnar Hambraeus efter överintendent Harald Lettström, som undanbett sig återval.

Vid nationalföreningens ordinarie årsmöte nyvaldes till huvudmän efter bankdirektör G. Zethelius, förre sanatorieläkaren Carl Löwenhjelms och f. d. generaldir. Gösta Malm, vilka undanbett sig återval, bankdirektör Ragnar Hambraeus, överläkare Torsten Bruce och överläkare Gösta Birath.

Anslog för vetenskaplig forskning beviljades till med. lic. Kristina Ekengren, med. dr Carl A. Fürst,

med. lic. Olle Hillerdal, doc. Petter Karlberg och med. lic. Sven Kraepelin, med. lic. Rutger Lagercrantz, docent Sven Löfgren, med. lic. Bertil Magnusson, med. lic. Stig-Börje Mattson, med. lic. Lars Mårtenson, laborator Nils Peterson, med. dr Lars Ström och med. dr Gösta Widström, samt professor Carl Wegelius.

Resestipendier beviljades docent Sven Löfgren för att delta i tuberkuloskongress i Berlin, med. dr Lars Ström för tuberkulosstudier i England och Frankrike, med. lic. Bror Söderholm för att delta i kurs i thoraxsjukdomarnas klinik, terapi och patofysiologi vid universitetet i Groningen samt förste byråsekreterare Ann-Margret Lundgren för studier av tuberkuloseftervård i Holland.

Gävleborgs läns landsting fick bidrag till maskinutrustning vid arbetsträningsinstitutet i Hälsingtuna och Västerbottens läns landsting bidrag till träningsverksamhet för tuberkuloskonvalescenter i Skellefteå. De lungsjukas förening i Malmö erhöll bidrag till föreningens vilohem i Osby och föreningen för lungsjuka i Stockholm för att skaffa inventarier till föreningens semesterhem.

Bidrag beviljades till driften av sommarkolonier för tuberkulosotade barn i Norrbotten.

Föreningen för arbets- och sysselsättningsterapi beviljades elevstipendier vid de statliga kurserna för utbildning till arbetsterapeuter.

Hur blir det efter operationen?

frågar sig många patienter på sanatorium. Doktorn har gett besked. Fem eller sju revben måste tas för att få erforderligt sammanfall på lungan, vilket är nödvändigt för att uppnå resultat och tillfrisknande. *Tidningen Frihet* tar upp dessa spörsmål i en stor översiktsartikel från Söderby sjukhus under rubriken "Operation TBC" och skriver:

Ja, så hopar sig frågetecknen. Man ängslas alltid för det ovissa. Flickorna som, när det gäller sjukdom och plågor, är det starka könet har i operationen sin ömmaste punkt. Unga kvinnor vill vara vackra.

Men oron och betänkligheterna är i regel överdrivna. Kirurgen gör numer förstklassiga arbeten även rent estetiskt. Den aktiva sjukgymnastiken, som sätter in redan första dagen efter operationen, ser till att patienten återfår sin hållning och kroppen sitt normala funktions sätt.

Skräcken för tuberkulosen ofta alltför överdriven

Doktor John Lundquist gör en vidräkning med gamla fördomar och sätter sjukdomen i dess rätta medicinska och sociala sammanhang

Nyligen gick igenom pressen en notis om att en präst i ovist nit vägrat förrätta jordfästning i samband med högmässan därför att den döde avlidit i tuberkulos och det kunde vara risk för menigheten att bli smittad. Även om denna historia lyckligtvis torde vara unik, är det ingalunda ovanligt att man möter häpnadsväckande utslag av en obefogad eller överdriven skräck för tuberkulossmitta. För en tid sedan fick jag t. ex. per telefon en amper förfrågan, om det verkligen kunde vara tillåtet att besöka patienter, som var intagna på sanatorium. Den frågande hade nämligen en ung man som inackordering; hans fästmö vårdades på sanatorium och nu ville inte vederbörande låta honom bo kvar om han besökte flickan på sjukhuset.

De Lungsjukas Riksförbund gjorde härom året en gallupundersökning bland sina medlemmar rörande de-

Denna artikel har tidigare varit införd i husmödrarnas och hushållens speciella tidning ICA-kuriren och genom vänligt tillmötesgående av artikel författaren och tidningens redaktion är det möjligt för oss att återgiva följande in extenso.

För mer än 70 år sedan påvisade den tyske läkaren Robert Koch, att sjukdomen orsakades av en bestämd bakterie, och att den spreds från individ till individ. Perioder av stor ängslan för smitta har omväxlat med lugnare perioder, och fortsarande är rädslan för att sjukdomen kan överföras ganska stor hos många människor. Det bör då påminnas om, att vi i Sverige sedan åtskilliga år genomfört ett skyddssystem, innefattande uppspårandet av de sjuka, vård och efterkontroll, samt förebyggande åtgärder, särskilt vaccination och skärmbildskontroll, som t. o. m. föranlett antagandet, att tuberkulosen snart skall vara lika effektivt bemästrad som malarian och andra förr så fruktade infektionssjukdomar.

Doktor Lundquist har bl. a. varit sanatorieläkare, och är sedan ett dussin år föredragande i tuberkulosärenden hos Kungl. Medicinalstyrelsen, samt generalsekreterare i Svenska Nationalföreningen mot tuberkulos.

ras erfarenheter av smittskräck hos omgivningen. Resultatet talade för, att det visserligen var bättre ställt nu än förr på den punkten, men att det alltför lätt kunde hända att arbetsföra, icke smittförande f. d. tuberkulospatienter utsätts för sårande behandling och bemöts som pestsmittade när de återkommer till sina arbetsplatser.

Men, kanske man invänder, tuberkulosen är väl i alla fall en smittosjukdom, som sprides från människa till människa? Är det då inte riktigt och rimligt att friska människor söker skydda sig mot att bli smittade?

Jo, självfallet är det så. Kreaturstuberkulosen är numera nästan helt övervunnen i Sverige, och man behöver därför praktiskt taget bara räkna med människor som smittokällor. Men försiktighet hos personer, som kommer i nära beröring med veterligt smittförande

sjuka är en sak. Den på okunnighet och fördomar grundade skräcken för smitta är något helt annat. Den bör bekämpas, och detta kan endast ske genom ökad upplysning.

Först och främst bör det framhållas, att en normalt funtad person med lungtuberkulos, som under en sanatorievistelse fått lära sig s. k. hostdisciplin och hur man skall oskadliggöra upphostningarna, inte kan anses vara någon fara för omgivningen. Detta är inte bara ett löst påstående. Innan vi hade Calmettevaccination mot tuberkulos att tillgå, kunde man få se hur en man eller hustru med öppen lungtuberkulos kunde leva intimt tillsammans med makan eller maken i årtal utan att överföra smittan.

Härtill kommer en annan sak, nämligen det förhållandet, att tack vare nya behandlingsmetoder de flesta patienterna på våra sanatorier nu blir bacillfria långt före utskrivningen. Antalet smittkällor har minskat avsevärt.

Tuberkulosdödligheten har gått kraftigt tillbaka

i vårt land, liksom i många andra länder efter kriget. Det skulle föra för långt att här närmare diskutera orsakerna till detta glädjande faktum; det må vara nog sagt att säkerligen både biologiska, medicinska och sociala faktorer spelat in. Dödligheten i tuberkulos är emellertid inte längre någon tillförlitlig måttstock på sjukdomens tillbakagång. Sjukligheten i tuberkulos har nämligen sjunkit i betydligt långsammare takt. Under det senaste decenniet har sålunda dödligheten gått ner med ca 75 % men sjukligheten bara med omkring 20 %.

År 1952 upptäcktes

8.516 nya tuberkulosfall i Sverige

Många av dessa var äldre fall, som upptäckts vid den allmänna skärmbildsundersökningen, andra var recidiv, men det ingår också åtskilliga färska, nyligen smittade fall i totalsumman.

Även om smittrisen för friska människor är ofantligt mycket mindre nu än för 50 år sedan drabbar tuberkulosen alltså nya offer. Och dessa har smittats, direkt eller indirekt, av tuberkulossjuka människor.

Som nyss sagts är det inte de skötsamma, f. d. sanatoriepatienterna som är farliga. Det är i stället två kategorier tuberkulossjuka som framförallt kan vara ett hot mot medmänniskornas hälsa. Dels lungsjuka, som inte vet om sin sjukdom och därför inte vidtar några försiktighetsåtgärder vis à vis omgivningen, dels den, dock lyckligtvis relativt lilla gruppen av asociala, psykiskt defekta individer, psykopater och imbecilla, som helt

enkelt inte bryr sig om att iakttaga någon försiktighet i umgänget med andra utan hostar och spottar omkring sig utan hänsyn.

Den förra gruppen minskar mer och mer tack vare den allmänna skärmbildsundersökningen. Den senare är mera svårbemästrad. Förslag om lagbestämmelser om tvångsintagning på anstalt av asociala, för omgivningen uppenbart farliga smittospridare har inte vunnit statsmakternas bifall, men man har anledning hoppas att speciellt psykopatklientelet skall genom nya lagbestämmelser kunna omhändertagas på effektivare sätt än som nu är möjligt.

En viss smittrisk

är alltså ofrånkomlig, särskilt i mera tätbebyggda trakter. Hur skall man då kunna skydda sig mot smitta? Förvisso inte genom besinningslös smittskräck eller genom att försöka undvika samvaro med människor som haft eller har tuberkulos.

Självfallet är god allmänhygien — liksom vid smittsjukdomar överhuvud — en viktig skyddsfaktor. Tuberkelbacillen kan leva länge i mörker och smuts men går snart under i ljus och sol. Genom noggrann personlig renlighet undgår man baciller av många slag.

Men vi har lyckligtvis också ett mera specifikt skyddsmedel mot tuberkulos i Calmettevaccinationen. Den ger ett om inte absolut pålitligt så dock ytterst värdefullt skydd mot smitta. Calmettevaccinationen har glädjande nog blivit populär i vårt land och utföres i mycket stor omfattning. Säkerligen är det till stor del den vi har att tacka för att den s. k. ungdomstoppen i tuberkulosdödlighetskurvan nu är borta, vilket innebär att tuberkulosen som dödsorsak inte längre är en speciell ungdomsföreteelse.

Naturlig motståndskraft finns...

Nu är det ju lyckligtvis så att de flesta människor har en medfödd, naturlig motståndskraft mot tuberkulos och därför inte sjuknar även om de blir smittade med tuberkelbaciller. För dem som inte har tillräcklig motståndskraft och därför sjuknar är dock situationen i våra dagar en helt annan än den var före de nya behandlingsmetodernas tid. De nya antibiotica och kemo-terapeutica har betytt en revolution i tuberkulosbehandlingen även om vi ännu väntar på det absoluta effektiva medel, som ofelbart dödar alla tuberkelbaciller också i den sjukes organism.

Tuberkulosen är ännu inte övervunnen, men vi kan se framåt med ofantligt mycket större tillförsikt än vi kunde för bara 10—20 år sedan. Och den blinda smittskräckens tid borde vara ett passerat stadium.

förfärd

1 När kommer sjukförsäkringen, som de talat om så länge?

Svar: Den allmänna sjukförsäkringen träder i kraft den 1 januari 1955. Det första beslutet om försäkringen fattades 1946, men först 1953 beslöt man slutgiltigt att sätta försäkringen i kraft. I samband därmed ändrades det tidigare beslutet i fråga om försäkringens konstruktion på en del viktiga punkter.

2 Vilka blir sjukförsäkrade?

Svar: Alla som bor i Sverige.

Det finns några undantag, men de spelar föga roll i praktiken. Det gäller en del personer som vistats lång tid på anstalter. Annars blir alla med, barn och gamlingar, pigga och sjuka. Hela folket skrivs in i sjukkassorna. Omkring två miljoner medborgare — däribland en halv miljon folkpensionärer — som hittills stått utanför, kommer på det sättet med i försäkringen.

3 Vad för slags förmåner får man?

Svar: Det beror på vilken av följande grupper man tillhör:

Förvärvsarbete,
Hemmafru,
Folkpensionärer,
Övriga (barn m. fl.).

Men i ett avseende är det ingen skillnad. Alla får del av försäkringens s. k. sjukvårdsförmåner. Man får:

1) Ersättning för läkarvård. Sjuk-kassan betalar inte igen hela beloppet men vanligen $\frac{3}{4}$ av vad man lagt ut, såvida det inte rör sig om en privatläkare som tar särskilt höga arvoden.

2) Ersättning för resor till läkare och sjukhus. Ett mindre belopp får man lov att betala själv, t. ex. spårvagnspengar i städerna.

3) Rabatt på läkemedel. En del läkemedel som man måste ha mot allvarliga och långvariga sjukdomar — sockersjuka, tuberkulos, astma o. d. — lämnas ut helt gratis på apoteken. På andra dyrare läkemedel som läkarna skriver ut får man rabatt. Kostar medicinen bara ett par tre kronor får man betala den själv.

De här nämnda tre förmånerna får man utan tidsbegränsning, alltså så länge man lever. En folkpensionär får alltså dessa ersättningar närhelst han blir sjuk.

4) Ersättning för vård på sjukhus lämnas till alla försäkrade, men i det fallet gäller olika regler för olika grupper. Den saken återkommer vi till.

Man hör ofta att folk frågar

hur blir det egentligen när sjukförsäkringen träder i kraft på nyåret — den 1 jan. 1955 — och vi allihopa bli sjukförsäkrade?

Morgon-Tidningen har låtit Ernst Michanek besvara några frågor, som folk ofta gör, av vilka vi här återger några — klipp och förvara dessa sidor!

4 Vilka förmåner får de förvärvsarbete?

Svar: Först och främst förstås sjukvårdsförmånerna, som nämndes i svaret på förra frågan. Dessutom får de sjukpenning.

För att få sjukpenning måste man ha en inkomst av sitt arbete på minst 1.200 kronor om året. Sjukpenningen är avpassad efter arbetsinkomstens storlek, så att högre inkomst ger högre sjukpenning. De försäkrade hänföres till olika sjukpenningklasser. Om man är anställd hos en arbetsgivare blir man automatiskt inplacerad i sin sjukpenningklass. Är man jordbrukare, hantverkare, handlande e. d. får man själv frivilligt ordna sin sjukpenningplacering (såvida man vill ha högre sjukpenning än 3 kr om dagen).

5 Vad får en hemmafru när hon blir sjuk?

Svar: Ersättning för läkarvård, sjukresor, läkemedel och sjukhusvård som en förvärvsarbete (se fråga 3). Och så får hon sjukpenning på 3 kr. om dagen. Hon kan frivilligt försäkra sig för högre sjukpenning, men mer än 6 kr. om dagen kan hon inte få från sjukkassan.

6 Vad får en sjuk folkpensionär?

Svar: Ersättning för läkarvård, sjukresor och läkemedel som alla andra (se fråga 3). Vidare ersättning för sjukhusvård vid alla sjukdomsfall, som inte kräver onormalt lång sjukhusvistelse.

En folkpensionär, som har inkomst av arbete, får också sjukpenning med samma belopp som andra förvärvsarbete. Den som bara lever på pension får däremot ingen sjukpenning.

Ersättning för vård på sjukhus lämnas inte för hur lång tid som helst. Detsamma gäller om sjukpenningen. Frågan om denna s. k. sjukhjälpstid får vi återkomma till (fråga 9).

7 Hur blir det när man har barn?

Svar: Då barnen blir sjuka får man ersättning för läkarvård, sjukresor, läkemedel och sjukhusvård för dem (se fråga 3). Sjukpenning för barn under 16 år utgår inte. Äldre ungdomar som arbetar får sjukpenning som vuxna. Om de genomgår utbildning kan de försäkra sig frivilligt för en viss sjukpenning.

Om sjukdomen drabbar en familjeförsörjare, som har barn under 16 år, så lämnas barntillägg till sjukpenningen. Beloppet är en krona om dagen för dem som har ett eller två barn, 2 kronor för 3-4 barn, 3 kronor för 5 eller flera barn.

En gift hemmafru får i vanliga fall inte barntillägg till sin sjukpenning då hon är sjuk i hemmet. Men om hon ligger på sjukhus och har barn under 10 år hemma, så får hon enligt en särskild regel sammanlagt vanligen 5 kr. om dagen i kon-tantersättning.

8 Hur stor är sjukpenningen?

Svar: Det beror alltså på hur stor inkomst man har av arbete. Och så beror det på hur länge man är sjuk och ifall man ligger hemma eller på sjukhus. Sjukpenningsskalan ser ut så här:

Sjukpenning-klass	Inkomsten		Sjukpenning	
	uppgår till	men ej till	de första 90 dag.	där-etter
1	1.200	1.800	3	3
2	1.800	2.400	4	4
3	2.400	3.000	5	5
4	3.000	3.600	6	6
5	3.600	4.200	7	6
6	4.200	5.000	8	7
7	5.000	5.800	9	7
8	5.800	6.800	10	8
9	6.800	8.400	12	9
10	8.400	10.200	14	10
11	10.200	12.000	16	11
12	12.000	14.000	18	12
13	14.000	el. högre	20	

SOL, SOMMAR — och SOCIALVÅRD!

Ett 60-tal deltagare från hela landet till riksförbundets kurs på Bommersvik

Sommaren är även en "växtens tid" för oss som syssla med socialvård och hithörande ting. Om man nu planerar på rätt sätt. De lungsjukas riksförbund och dess lokalföreningar räknar med riklig årsväxt på sina utlagda kurspengar. En framtida växtlighet i form av dugligt och kunnigt folk i förenings- och samhällsarbete. Programmet för sommarkursen i år omfattar två veckor med föreläsningar av våra främsta krafter inom statliga och kommunala verk, läkare, representanter för arbetsmarknadens organisationer m. fl. Grupparbete efter modernt mönster kännetecknar i övrigt kursplanen. Ett aktningvärt program i sanning som eleverna förberett i god tid före kursens början genom litteraturstudier. Att först i böckerna inhämta de teoretiska grunderna för att sedan ställas ansikte mot ansikte med experterna i talarstolen ger gott utbyte. Särskilt

Bommersviks skola i Södermanland, där De lungsjukas riksförbunds sommarkurs pågår den 17—31 juli. T. h. samtalsgrupp med sekreterare P. E. Brusewitz i Kungl. Pensionsstyrelsen, f. förbundssekr. Kurt Kristiansson och socialvårdstjänsteman Karl G. Andersson.

då vårt riksförbunds kurser präglas av gemytlig anda. Lärare och elever bruka känna sig som en glad och god familj i solen och grönskan på Bommersvik. Några familjegräl bruka inte existera annat än om de svårknäckta nötter som finns i kursböckerna eller i föreläsarnas vetenskapliga manuskript. Och den sortens "gräl" brukar i regel upplösas i glatt gemyt vid kaffebordet eller i

samspråk på de promenadvägar, som slingra sig i den fagra omgivningen kring skolbyggnaderna. Sedan reser man hem laddad med kunskaper. Och det är ingen överdrift att säga att bommersvikseleverna är goda kuggar i det Sverige som byggs. Det ha vi fått många bevis på under årens lopp — elever och lärare är välkomna till årets kurs!

Efter 90 dagars sjukdom sjunker alltså sjukpenningen. Detta gäller emellertid inte då det är fråga om en yrkesskada. Vid skador som har inträffat i arbetet blir sjukpenningen oförändrad tills den eventuellt utbytes mot livränta. För en folkpensionär som har arbetsinkomst och därmed sjukpenning, bortfaller sjukpenningen helt efter 90 dagars sjukdom.

Den som ligger på sjukhus får s. k. hempenning i st. f. sjukpenning. Hempenningen är vanligen 3 kr. lägre per dag än sjukpenningen, utom i de lägsta sjukpenningklasserna. Sjukpenningen och hempenningen ökas med barnstillägg.

Sjukpenningen är skattefri. Den utgår för veckans alla sju dagar. För den dag då man blir sjuk och de två närmaste dagarna därefter får man ingen sjukpenning alls. Dessa tre dagar kallas för karenstid.

9 Hur länge får man lyfta förmånerna?

Svar: Ersättningar för läkarvård, sjukresor och läkemedel får man hela livet ut. För sjukpenning och ersättning för vård på sjukhus gäller en viss s. k. sjukhjälpstid. Den är två år — utom för folkpensionärerna. För en folkpensionär gäller, att han efter 90 dagars vård på sjukhus för en och samma sjukdom inte längre får fri vård utan får betala för sig med sin folkpension, vanligen 3 kr. om dagen. Och om folkpensionären haft arbete och därför också sjukpenning, så faller sjukpenningen helt bort efter 90 dagars sjukdom. (Ofta blir det då möjligt att få högre folkpension.) Blir man senare sjuk i en annan sjukdom, får man räkna ny sjukhjälpstid för de nya sjukdomen.

10 Hur stora blir avgifterna?

Svar: Sjukförsäkringen beräknas kosta omkring 740 milj. kr. om året. Därav svarar staten och arbetsgivarna för vardera omkring 200 miljoner, medan resten faller på de försäkrade i form av avgifter. Avgifterna tas ut tillsammans med källskatten.

Exakt hur stora avgifterna blir vet man ännu inte, det varierar också olika orter emellan. En sak är dock fullt klar: folkpensionärerna betalar ingen avgift alls — utom i de fall de har arbete och därmed rätt till sjukpenning. Avgifterna blir mindre än de nuvarande sjukförsäkringsavgifter för motsvarande förmåner. För en gift man i de vanligaste inkomstlägena (med inkomst av anställning) kan man räkna med att avgiften för man och hustru tillsammans blir 3—4 kr. i veckan.

Bönderna i byn

En dag för ett par år sedan kände jag mig trött på allt vad städer hette och beslöt mig för att återvända till den jord som mina fäder brutit. Jag packade min ränsel och begav mig på liftartur på riksväg nummer sexton, som slingrar sig efter det område som i väderleksrapporten nämnes södra Norrlands kustland. Efter ett par dagar befann jag mig vid bestämmelseorten, en ångermanländsk kustsocken betryggande avlägsen från alla huvudstadens lockelser. Jag gick in i ett hus och frågade efter något ledigt utrymme som kunde hyras ut över sommaren. Det var middagstid och familjen satt bänkad kring bordet och lät maten tysta mun. Ingen tycktes fästa något större avseende vid min existens och ingen svarade på min förfrågan. När jag stått en stund förläget nere vid dörren och funderat på om jag skulle gå min väg igen eller inte blev husmodern plötsligt medveten om att det fanns främmande i huset. "Han ska väl sitta", sa hon, flyttade fram en stol och återgick sedan utan kommentarer till ätandet. När bonden slutat äta la han ätredskapen åt sidan, tände sakta och omsorgsfullt pipan och frågade: "Å då till att komma söderifrån?" När jag talat om att jag kom från Stockholm, frågade han mig om jag var agent. Att döma av hans förvåning när jag förnekade detta trodde han tydligen att de flesta huvudstadsbor sysslade med agentur. När jag talat om att jag sysslade med skriveri, undrade han om det gick an att försörja sig på detta, och jag såg tydligt på hans min att han inte tyckte att det var någon vidare rekommendabel sysselsättning för en fullvuxen karl. Att

mina föräldrar var födda i kommunen ansåg han troligen som en förmildrande omständighet, och efter ett viskande samråd med hustrun lät han mig hyra en torpstuga som hörde till gården.

Jag bodde där nästan ett år, hjälpte till med sysslorna när det behövdes både hos min värd och hos grannbönderna och fick därför god inblick i både deras tankevärld och levnadssätt. Bondens Gud heter arbete. Stadsbor och industriarbetare arbetar i regel för att i första hand kunna försörja sig och för att kunna skaffa sig bekvämlighet och nöjen. För bonden är arbetet dygden framför alla andra och den som kan ta det största höfånget på gaffeln, plöja den rakaste fåran, hugga de flesta vedmetrarna förvärvar sig därmed ett gott anseende. Lättjan är en oförlätlig synd och de flesta som inte arbetar med sina händer betraktas som lata. Ofta hörde jag om myndighetspersoner av olika slag att de var latmaskar som vi fick försörja. Arbetet är ett självändamål och arbete fanns det alltid gott om på en bondgård. Semester och fritid är ett problem för stadsbor och industriarbetare, tidpunkten för bondens ledighet bestämmer naturen, han måste så och skörda, detta hör till hans elementa och om han i mellanperioderna vill ta sig ledigt eller inte bestämmer han själv. Genom arbetet säkras bondens framtid och ekonomiska trygghet och eftersom han är sin egen företagare är han inte intresserad av några bestämda gränser för arbetstiden. "Dom ha då bra på industrin, de behöve bara hålla arbetstiderna å dom vill ha kortare å kortare å då de ha slute för dan behöve de int

tänke på nå anne än att sove eller roa sig", var en bondes kommentar när han läste i en tidning att en arbetargrupp i samband med en avtalsuppgörelse krävde kortare arbetstid. "Här ligg dom hel å halv nakne etter badstrandren å far omkring på vägarna mä biler, motorcykler och cykler, mens vi få se tell att de komma nånting tå jorden så att de ha nå å lev tå i vinter. Hur skulle då bli om vi tog semester mest halve sommarn eller höll styft på åttatimmardan innan vi fått höet och kornet, vetet och potatisen under tak? Då skulle då väl regne å fryse bort för oss alltihop och sen skulle då väl bli en oherrans olåt inne i stan å på industrin om de inte fick nå å äte i vinter."

För stadsbor och industrifolk är arbetet det nödvändiga onda, genom vilket man förvärvar medel till förströelse och nöje. Sådant är svårt för den självägande bonden att förstå, men hans barn börjar genom kamrater, genom skolgång i staden eller i ett samhälle, genom tidningsläsning, radion och filmen få andra värderingar. De vill inte längre som förr gå hemma som helt eller nästan helt obetalda arbetskraft i hopp om att någon gång i en avlägsen framtid få ärva en skuldfri gård. Den unga bondegenerationen bär på ett nyväckt behov av förströelse och av en viss lyx. De möter sina jämnåriga från industrin och staden och finner att de ofta är bättre klädda, att de har mer pengar att röra sig med och de kan inte undgå att märka att det kvinnliga släktet i de flesta fall mera låter sig imponeras av dessa yttre attribut än av vetenskapen om en skuldfri gård och pengar på banken. För den äldre generationen framstår

Stabil bondmora, sköter sitt och sviker inte bygd och traditioner...

på sina sociala relationer blir radikal. Innan lantbrukarnas föreningsrörelse slog igenom hos bönderna i mina hemtrakter hörde jag ofta frågor som exempelvis dessa: Kan RLF ordna så att det växer fortare och tar det kortare tid för korna att kalva och för suggorna att få smågrisar och kommer regn och torka på beställning sedan vi alla kommit med i föreningen? Numera har dock de flesta bönder insett att mycket i deras livsbetingelser kan förändras genom gemensamma åtgärder och därmed börjar mycket av den fatalistiskt konservativa inställningen att försvinna.

Bönderna i byn där jag bodde hade en välmotiverad skepsis mot alla slag av kringresande försäljare och agenter, men trots detta blev de flesta av dem gång på gång pålurade någon vara av en sådan. Det var ofta böcker i praktband som de aldrig läste, hötorgstavlor eller maskiner av olika slag. Att de trots sin skepsis ändå var tämligen lättbehandlade offer

...men den unga bondegenerationen bär på ett nyväckt behov av förströelse och viss lyx...

detta att deras barn börjar kräva lön för sitt arbete och att de i många fall lämnar hemmets trygghet och tar arbete vid en industri som ett resultat av tidens moraliska förfall.

"I bondens livsbetingelser finns inget förtryck som alstrar uppror", säger Gösta Carlberg i sin utmärkta studie om Svensk landsbygd som kulturmiljö. Han är sin egen arbetsgivare och arbetsledare och de enda krafter han är beroende av är naturkrafter, torka, regn, översvämning, hagel, storm o. s. v. och mot dessa kan inte det mänskliga uträtta mycket. Stadsbon däremot lever i en miljö som i högsta grad bestäms av mänskliga krafter, där livet regleras av sociala lagar och av människor i nyckelpositioner. Därför får stadsbon tilltro till sociala åtgärder och har lätt för att tro att alla svårigheter ordnar sig om han bara träffar de rätta personerna. En personlig bekantskap kan betyda mer då det gäller framgång i stadsyrket än personliga egenskaper. Medlemskap i en fackförening kan ge arbetaren högre lön än årtal av troget utfört arbete skulle ha gjort. Därför är det inte underligt om bonden som ingenting kan göra för att förändra de naturkrafter han är beroende av och vars väl och ve ändå trots allt i hög grad beror på hans personliga insatser blir en smula konservativ, medan stadsbon som i hög grad litat

för förslagna och vältaliga försäljare bottenade, hur underligt det än kan låta, i deras försiktighet så fort det gällde rena pengar. Lyckades försäljaren övertyga dem om att de gjorde en god affär, att de här hade en aldrig återkommande möjlighet att köpa en dyr sak för billigt pris, höll de inte hårt om penningpungen. En gång i tiden hade en framstående konstnär bott i byn och eftersom denne i likhet med de flesta inom sin kategori hade tämligen ont om pengar hade han då och då för en billig penning erbjudit någon av bönderna en tavla. Några hade köpt, de flesta inte. Konstnären hade dött och tavlorna gick upp fem och tiodubbelt i pris. De bönder som hade köpt en eller

flera av hans tavlor gjorde goda affärer med kringresande uppköpare men de som avvisat hans erbjudande kunde inte riktigt förlåta sig själva för den saken. Följden var att socknen blev ett eldorado för alla kringresande konstförsäljare som skickligt utnyttjade tesen: ni såg hur det gick den gången och man kan aldrig vara säker på att inte historien upprepas. En annan sak var att ingen ville vara sämre än sin granne. Om den mest betydande bonden i byn gjorde affär måste det vara riktigt och då följde de andra efter som uppträdde på ett snöre. Alla forskare som gjort undersökningar bland landsbygdens folk har funnit att dessa är mera benägna för dogmatism, ett okritiskt fasthållande vid konventionen och uppfattningar än stadsborna. Landsbor är ofta mindre kritiskt inställda till saker och ting om vilka de endast har en ringa kunskap än industriarbetare och stadsbor. I städerna blir folk mera lagda för att inta tvivlande attityder, de blir lätt cyniska och vakna och får genom sin mångskiftande erfarenhet lättare för att förändra sig. Bonden som jag bodde hos var född på gården där han bodde, hans far var också född på samma ställe och de hade nästan samma människor till grannar. Förändringarna under hans livstid var inte stora, en granne hade sålt och flyttat, en hade dött, det hade blivit en ny präst i kyrkan, men förkunnelsen var i stort sett densamma. Årstiderna kom och gick, sysslorna återvände på regelbundna tider och det var inte mycket som blev annorlunda. Det var inte underligt att både han och hans grannar som levde mitt uppe i allt detta oföränderliga hade svårt för att förändra sig. I en sådan miljö konserveras seder och vanor och följaktligen även den i många fall utvecklingshämmande misstänksamheten mot allt nytt. Trots den maskinella utvecklingen finns det ännu massor av saker på en bondgård som man bara kan lära av erfarenhet och genom exempel. Även på de områden där vetenskaplig forskning gjort sin insats och kunnat hänvisa till mera rationella meto-

...bonden själv, trivsamt och gemytt, ser ofta barnens krav på lön för sitt arbete som moraliskt förfall...

der än de fäderneärvda kan bönderna ställa sig avvisande och i det längsta hålla sig till gamla traditioner. För bönderna har det nyttiga och praktiska ett högt värde, därför ser man ofta till att ladugården är väl istandsatt innan man börjar med boningshuset. En stadsbo som tagit plats som dräng upprördes över sin dåliga bostad och hänvisade till den herrgårdsfina ladugården. Utifrån bondens praktiska ståndpunkt var detta naturligt, även om det var kortsynt, djuren kostade inget i lön, de var enbart inkomstbringande och dessa inkomster växte med deras trivsel. Ibland kan denna inställning till det praktiska vara utvecklingshämmande genom att bonden alltför länge visar ifrån sig nymodigheter som utvecklingen borde ha avslöjat som för hans praktiska liv nyttiga ting.

Bonden kan inte gilla de livsmönster som följs i staden och ändå önskar han då och då att han kunde följa dem. Stadsmänniskors sätt att använda sina pengar och sin fritid, de nöjesbehov som driver dem måste bonden med sin moraliska värdering av arbetet som mål i och för sig strängt fördöma. Han är rädd för att stadens inflytande i synnerhet när det gäller ungdomen skall vara fördärvbringande och göra ungdomen fordringsfull och njutningslysten. Bonden har lärt sig att tro på det stabila, det en gång för alla provade och därför ogillar han alla förändringar och är skeptisk mot allt nytt. Ändå finns det hos bonden en slags avund mot stadsmänniskans lättsinniga levnads-sätt. Han som håller starkt på hederlighet och arbetsamhet måste ju fördöma affärsmannen som vid en omoraliskt dyr

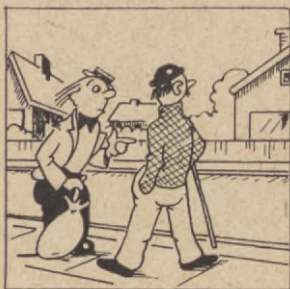
lunch eller bara genom att prata ett tag i telefon kan göra en vinst som kanske överstiger en bondes hela årsinkomst. Samtidigt finns det hos honom ett stycke beundran för den kallhamrade typen som inte känner sig nödd av moraliska förpliktelser till att gå den långa arbetsvägen för att få ihop till livets nödort.

Det finns mycket ännu att redovisa av mina och andra erfarenheter från svensk landsbygdsmiljö, och en stor del är allmänmänskligt i den meningen att vi människor inte är så olika varandra som vi föreställer oss. En ny tid med nya seder håller även på att bryta fram på landsbygden. Land och stad närmar sig varandra, men om människorna gör det får vara osagt. Det är nära mellan husen men långt mellan människorna i våra städer. framhöll en gång en av våra skalder.

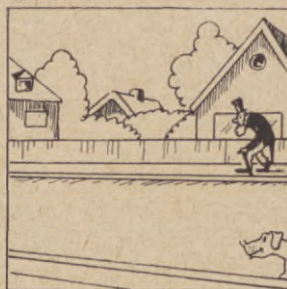

LODVIG funderer (Dansk läsövning)

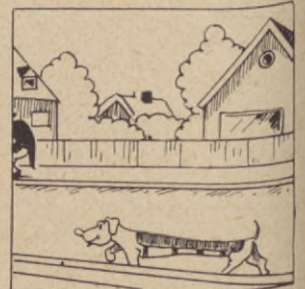
Av Paul Danty

Han ser lidt nedbøjet ud. —

Ja, — han har tabt en krone som barn.

Så'na djur finns inte...

Ett litet strövtåg i folkfantasiens

zoologiska trädgård.

—◇—

I den folkliga vidskepelsens vildväxta ärtagård finns en avdelning, där det vimlar av de mest fantastiska fabeldjur i en sådan utsträckning, att den med fullt fog kan sägas utgöra en folkfantasiens zoologiska trädgård. Dessa mesta dels skräckinjagande varelser, som av vår tids människor helt förvisats till fablernas värld, tedde sig en gång i tiden i vidskepliga människors syner och drömmar som nog så fasaväckande realiteter, och många män och kvinnor inbillade sig ofta under långa, nermörka nätter, att de mest vidunderliga djur strök omkring husknutarna.

Världen är i många avseenden alltjämt tämligen underlig och befolkad med många underliga varelser, men, men, men...

Låt oss begynna vårt lilla strövtåg i folkfantasiens zoologiska trädgård med det första "kända" djuret, d. v. s. ormen. Detta kräldjur, som ju spelade en av huvudrollerna i det paradisiska triangeldramat och som av denna anledning hedrats med att i skapelseberättelsen nämnas vid sidan av Adam och Eva — låt vara i ett mindre smickrande sammanhang — gjorde sig som bekant redan från begynnelsen impopulärt. I en orms skepnad uppträder sedermera det ohyggligaste väsen, som den nordiska fantasien skapat, nämligen *midgårdsormen*. Detta berömda monstrum ansågs av våra nordiska förfäder vara Lokes avkomma, och just med tanke på denna börd fann asarna det rådligast att kasta ut ormen i havet, medan den ännu var helt liten. Midgårdsormen tog sig emellertid för att växa därute i havet, och det till den milda grad, att den slutligen kom att omspanna hela jorden, varvid den bet sig själv i stjärten. Den bultersamme Tor ville dräpa den fruktansvärda besten och hade mycket riktigt fått den att nappa på kroken, då den darrige jätten Ymer, som åsåg Tors "söndagsfiske", blev så skräckslagen vid åsynen av odjuret, att han bums kapade av fångstlinnan, med påföljd att midgårdsormen plums pladask sjönk tillbaka i havet. Först när Ragnarök är inne, ska ormen dö för Tors hammare, varefter Tor själv ska dö för ormens hemska gift.

Från den fornordiska sagan om Ragnar Lodbrok känner vi historien om den lilla ormen, som växer och växer, först ur asken, så ut ur rummet, och som till sist lägger sig i en ring omkring hela huset till skräck för folket och till olycka för landet, särskilt som den behöver en hel oxe till varje måltid. Mindre skräckinjagande ter sig måhända den vanliga *lindormen*, vars skinn ansågs förläna innehavaren av ett sådant magiska kraft. Ofta visade sig lindormen vara en

förtrollad prins, som genom ren kärlek kunde återlösas till sin mänskliga skepnad. Till de mera fruktade kräldjuren hörde däremot *hjulormen*, som var av jätteformat och ofta kunde uppnå drygt en mils längd. Hjulormen hade den fula ovanan att, bitande sig själv i stjärten, som ett hjul rulla framåt i rasande fart. Att ett sådant odjur kunde bli till en minst lika stor plåga som en nutida skinnkutte för den trakt, det vanhedrade med sin närvaro, är lätt begripligt. Dess-

"Helhästen" av den danske konstnären Axel Salto.

bättre fanns det emellertid kloka gubbar, som genom besvärjelser och flöjtspel kunda locka fram hjulormarna ur deras hålor och lura in dem i en sprakande brasa, där de omkom i lågorna.

Stora *sjöormen* spökar alltjämt i såväl sjöfarares som landkrabbers fantasi. Redan Olaus Magnus förevigade ett exemplar av arten vid ett besök i Rom, och i världens första naturalhistoria, "*Ortus Sanatatis*", författad av en viss von Cube och tryckt år 1480, förekommer detta sjöodjur i ett flertal varianter. Ett av de avgjort intressantaste "storsjöodjuren" i denna märkliga bok är "sjömunken", så kallad, därför att den har huvudet "friserat" som en munk. Denna skenheliga varelse leker i vågorna helt oskyldigt för

den på stranden intet ont anande människan — så kommer den närmare, och... ett, tu, tre, drar den människan ner i djupet, där den olyckliga blir "sovel" på sjömunkens middagsbord.

Någon "sjönunna" nämns inte som komplement till "sjömunken" i von Cubes märkliga naturalhistoria, men honkön är fördenskull ingalunda bortglömt. Boken visar sålunda bl. a. en bild av "kuskapens träd på gott och ont", planterat i Edens trädgård, och kring stammen på detta underbara träd slingrar sig en kvinnlig orm med välfriserat kvinnohuvud och väl utvecklad barm — en för adamssönerna mycket frestande syn.

De märkliga djurbeskrivningarna i von Cubes naturalhistoria är alla hoptotade i god tro med ledning av reseberättelser och skildringar av äldre författare, som t. ex. Plinius och Isidorus m. fl. Ett annat av bokens märkvärdiga kräldjur är ormen "Anfibena", som har ett huvud i vardera änden. Det allra märkvärdigaste med denna orm är, att det ena huvudet vakar medan det andra sover och vice versa.

Vi fortsätter vårt strövtåg, och stannar ett slag hos hästarna. Vi möter där först "*Pegasus*", vinghästen, som föddes av Medusas blod, sedan Perseus huggit huvudet av henne. Det var denna märkliga häst, som råkade stampa så hårt i klippan på Helikons berg, att den remnade, varvid en källa sprang fram ur klippan. Källan fick namnet *Hippokrene*, "hästkällan", och dess vatten påstås som bekant vara i stånd att fönya varje sinande skaldeädra. Av denna anledning tilldelade man under medeltiden skalderna "*Pegasus*" som ridhäst, vars vingar gav fantasien flykt.

En betydligt mindre sympatisk hästkrake är "*bäckahästen*". Denna fruktade häst, som har endast tre ben, var enligt folktron vålnaden av en häst, som blivit levande begravd på en kyrkogård, innan ännu någon människa jordats där. Hästen gick därför igen, och närhelst den visade sig för någon människa eller någon endast hörde dess tramp, varslade detta om vederbörandes snara frånfälle. Ursprungligen ansågs bäckahästen vara utsänd av döds gudinnan Hel, varför den också fordom gick under benämningen "helhästen".

En annan märklig "häst" härstammar från von Cubes tidigare omnämnda naturalhistoria, där den presenteras som "*Hippopotamus*" — flodhästen — vilken uppges ha "sitt näbb vänt bakåt" och till råga på allt ha "krokiga tänder", med vilka den helst äter växande säd. Hur detta kan gå ihop med uppgiften, att denna flodhäst "inte har något ansikte", är emellertid något av en gåta.

(Forts. å sid. 17)

Försvunna folk

Text: HANS NORLING

Teckningar: Gösta Kriland

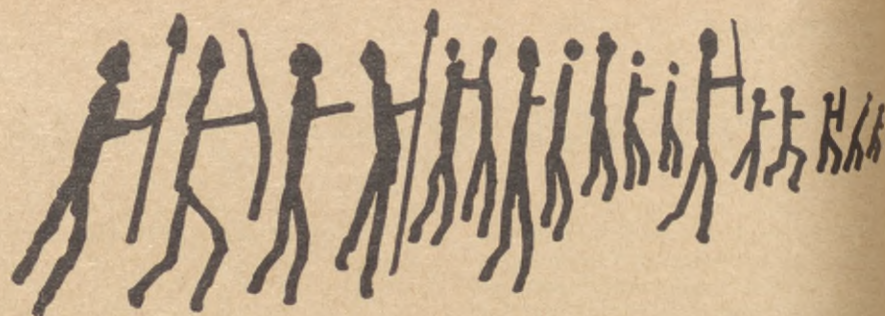
Med utgångspunkt från den svenska kungatiteln och dess danska motsvarighet kåseras här om försvunna folk. Jorden har bebyggts av en oändlig rad folk som försvunnit, utplånats av nya folk som kommit någonstans ifrån eller försvunnit på sätt som man inte ens kan ana sig till. Vender och vandaler, filisteer, hettiter, babylonier, summerer, olmeker, tolteker, mixteker, mayaner, azteker är bara några få av dem; den fullständiga förteckningen känner ingen. Hur kommer det sig att ett folk på några hundra år, ja ibland på några tiotal år, kan svinga sig upp till väldig makt och betydelse och sedan åter försvinna i glömskan?

Den svenska kungatiteln har en kuriös avrundning; ... och Vendes konung, vilken sätter myror i huvudet på den föga historiskt bevandrade. Det klarar sedan inte nämnvärt när man hör att denna märkliga titel översätts till latin med "rex vandalarum". Vandalarum låter på något sätt bekant om än knappast smickrande. Med vandaler menar man ju folk som far fram på ett meningslöst skövlande sätt bland kulturens alster. Och sådana kan det ju knappast vara överdrivet muntert att vara kung över och i varje fall inte skryta med i titeln bland svear och göter.

Bakom ligger emellertid en lång historia med präktiga inslag av gammal svensk kunglig avundsjuke. Redan Knut VI i Danmark lade till sin titel "de Venders Konge" och menade därmed att det var han som styrde över de slaviska folkstammar som fanns utefter Östersjöns länder bortemot Balticum. Kristian III tog sig sedan orådet före att införliva även "de Gothers Konge" med sin titel och till råga på allt inkorporerade han även de svenska tre kronorna med sitt vapen. Det där stack naturligtvis landsfadern Gustaf Vasa illa i ögonen och han svarade genast med att kalla sig "Vendes konung". Sedan dess har titeln hängt med. Danskarna översatte till latin med "rex slavorum", men svenskarna missuppfattade saken en smula och trodde att vendarerna var det samma som vandalererna och så blev det "rex vandalarum".

Men vilka var vendarerna och vilka vandalererna och var har det blivit av dem? Uppenbarligen styr vare sig Frederik eller Gustaf Adolf över några vender eller vandaler, men finns de någon annanstans? Knappast och i varje fall inte bevisligen. Både vender och vandaler tillhör jordens försvunna folk, två bland många. Världshistorien överflödar ju nämligen av folk och folkstammar, som för evigt försvunnit från världsteatern.

En del av dem vet man har "uppslukats" av andra folk, andra vet man har

drabbats av "folkofattande" katastrofer som inom en generation förintat dem. Men andra åter vet man ingenting om. De har dykt upp på världssarenan och sedan helt plötsligt försvunnit igen. Några har lämnat efter sig bestående minnesmärken, har riktat den kulturella utvecklingen och påverkar den kanske ännu genom sitt verk. Andra kanske man bara känner till namnet.

Det kan bli en fascinerande kavalkad om man manar fram några av dem utan att för den skulle eftersträva en "Katalog verschwundener Völker".

Vender och vandaler kan lämpligen få inleda. De förra utgjordes av slaviska stammar, obotriter, veleter, pomorjaner m.fl. i de östtyska områdena fram mot Östersjön. Från dessa områden hade de trängt undan vandalererna, som tvingades söka sig boplatser längre väster ut någon gång på 300-talet. Vendarernas mest aktiva period inträffade på 1000-talet då inte minst skandinaverna hade en hel del besvär med dem. Sedan minskades deras betydelse, deras länder lades under tyskt herravälde och befolkningen gick upp i

den tyska befolkningen; vendarerna försvann, men minnet av dem lever i många östtyska ortsnamn och kanske kan man finna ett och annat slaviskt drag hos den östtyska befolkningen som en påminnelse genom seklerna.

Vandalerna i sin tur hade, som nämnts, trängts undan av vendarerna. De tog emellertid en blodig revansch på annat håll. Färden gick väster och söderut och det dröjde inte länge förrän de kolliderade med det "heliga romerska riket", en kollision som var något av en katastrof för romarna. Vandalerna överskred Rhen och gjorde rent hus i frankernas rike. Sedan fortsatte de oförtröttat till Spanien och kuvade större delen av detta land; ännu idag heter en landsända Andalusien (Vandalusien).

Vandalerna hade en väldig ledare i Gaiseric, vilken sannerligen inte vilade på sina lagrar. Övergången av Rhen inträffade år 406 och redan 23 år senare kastade han sig över till Afrika med sina vilda gossar. I Nordafrika satte de sig sedan fast och grundade ett mäktigt rike. Innan han dog hann Gaiseric med att även plundra Rom och det är från den händelsen uttrycket "vandalism" härstammar.

Drygt hundra år efter Gaiseric's landstigning i Afrika återvände den östromerske fältherren Belisarius till Konstantinopel efter en framgångsrik nordafrikansk "kampanj". Efter triumfatorns vagn släpade sig den siste vandaliske kungen fram. Det är slutvinjetten till vandalerernas dynamiska världshistoriska framträdande. Dessa germaners framgångar och kontakt med den dekadenta romerska kulturen blev deras undergång. De förlorade sin motståndskraft och blev ett lätt byte för de östromerska härarna. Vandalerna försvann...

Likartad är utvecklingen för de flesta av folkvandringstidens alla folk, som alla hade det gemensamt att de kastade sig över det murkna romerska riket. Gamla folk krossades, hela stammar uttraderades, ständigt nya strömmade till, folk och raser blandades i detta medelhavsländernas gigantiska drama. Sista akten utspelades någon gång under medeltidens ridåfall. När den nya tidens ljus flödade över scenen hade idel nya aktörer inträtt i den mänskliga komedin. Den siste romaren, den siste greken, var levde de och var dog de?

En smältdegel av lika gigantiska mått var nära Orienten. Alla dessa folk som det talas om i Bibeln och vars existens

arkeologerna bekräftat. Sumererna, babylonerna och assyrierna i tvåflodslandet, vilka efterträdde varandra som mäktiga kulturskapare. Dessa och alla andra som gjorde livet surt för judarna har mer eller mindre grundligt utplånats. Grundligast av dem alla kanske hettiterna, det folk som vi senast dessutom skaffat oss mera tillförlitliga uppgifter om. I Mindre Asiens mitt skapade de ett rike som i storlek och makt tävlade med både Babylonien och Egypten! Hur kom det sig att alla dessa mäktiga folk försvann, utplånades medan samtidigt den lilla judiska folkstammen, som jagades runt jordklotet under århundraden och årtusenden kunde fortleva?

Asien har varit de försvunna folkens, de nya folkens och de vandrande folkens världsdel. Asien framstår som den väldiga reservoar ur vilken världen kunnat ösa och uppenbarligen kan ösa fortfarande. Den egna världsdelens har ständigt haft nya folk att visa upp och Europa har rikligt försetts under årtusendena.

Men inte nog därmed. I varje fall mexikanska forskare menar att några av centralamerikas urbefolkningar kommit dit ända från Asien. De har sedan levt där något tusental år och sedan försvunnit igen.

Så var enligt mångas mening förhållandet med olmekerna. Den kultur de grundlade i centralamerikas västliga kustområden nådde sin höjdpunkt omkring tiden för vår tideräknings början. Det var en egenartad kultur och den påverkade starkt utvecklingen i hela mellanamerika. Jaguaren har uppenbarligen spelat en framträdande roll i deras tankevärld. Drag av jaguaren återkommer i de flesta skulpturer och aguarmasker är rikligt förekommande. Det märkliga är emellertid att människoavbildningarna inte vi-

sar typiskt indianska drag utan utpräglad mongoliska ansiktstyper!

Det är möjligt att ättlingar till de ursprungliga olmekerna levde i kuststrakterna när de spanska erövrarna kom, men det är inte alls säkert. Var detta fallet tillhör även olmekerna dem som spanjorerna lyckades utplåna.

Några drag i den olmekiska kulturen sammanfaller med mayafolkets kultur och tydligen har ett livligt utbyte ägt rum. Främst är detta fallet på astronomins och det kalendervetenskapliga området. Här hade nämligen mayanerna uppnått förnämliga resultat; deras kalender har ifråga om exakthet fortfarande inte överträffats! Mayanernas kalender är mera överensstämmande med astronomiska fakta än vad vår gregorianska kalender är!

Delvis jämsides med mayanerna levde totekerna, även det ett stort kulturfolk. Vidare fanns i dessa områden zapoteker, totonaker, mixteker m. fl.

Kulturerna hade århundraden innan spanjorerna kom dit nått sin högsta blomstring. De olika folken låg i ständiga strider med varandra. De erövrade varandras områden och trängdes åter tillbaka. Delvis kan man följa dessa omvälvningar genom att studera de olika fyndens geografiska belägenhet, delvis också genom de codexar som den mixtekniska kulturen lämnat efter sig.

Det var alltså i mångt och mycket en världsdel i upplösning som spanjorerna mötte under sitt grymma erövringståg. Sannolikt var det väl också en förutsättning för att de med en handfull män skulle kunna störta och nästan helt utrota dessa stora riken och dessa betydande kulturer.

Mäktigast vid denna tid var aztekerna, vilka dykt upp på arenan senast av alla folken. De hade till en början trängts undan till öar i Texcocosjön. Där återhäm-

tade de sig emellertid, grundlade en betydande stad och med skicklig diplomati och med andra betydligt handfastare medel behärskade de stora områden.

Historien om centralamerikas erövring av spanjorerna ger oss den färskaste betydningen om hur det gått till när folk "försvunnit" och det kan vara lämpligt att sluta här. Denna summariska förteckning över gamla folk är emellertid allt annat än fullständig. Den kan kompletteras i det oändliga.

Vilka levde i Sverige före svenskarna?

Lätfattligt om medicin och socialvård

Att skriva och tala lätfattligt men samtidigt vederhäftigt och sakligt måste vara ledstjärnan för var och en som vänder sig till folk i allmänhet med kunskapsstoff från sitt arbetsområde. Radions tidsbegränsade program har säkert betytt åtskilligt i det avseendet, men alltså kvarstår mycket att göra för att ge vanliga människor en uppfattning om vad som sker på olika områden i vårt nutida samhälle med dess rikedom på specialister av olika slag. Läkarna ha ofta blivit anklagade för att tänka och tala alltför mycket i medicinska termer och den moderne socialvårdaren på "byrån" eller "mottagningen" säges traska vidare i samma spår. Ofta ligger väl överdrifter i dylika påståenden. Men man bör nog fundera över deras innebörd och så långt möjligt söka ställa in sig på den våglängd allmänheten befinner sig till specialkunskaperna, särskilt då sådana kunskaper som i så hög grad gäller människan själv, som medicin och socialvård, och söka göra dem levande. Det gäller att så långt möjligt se problemen ur besökarens synpunkt. Redan några respektgivande bokryggjar i mottagningsrummets bokhylla är ägnade att ge denne en överdriven respekt för de kunskaper om människokroppens, det mänskliga psykets och samlevnadens problem, vilka döljer sig i de tjocka böckerna liksom hos den levande föreläsaren, mannen eller kvinnan på mottagningsstolen. Säkert erfar varje människa något av denna okunnighetens ödslighet, när han eller hon av olika anledningar är hänvisad att uppsöka olika "mottagningar".

Den snabba utvecklingen inom medicin och socialvård gör behovet av lätfattlig och saklig information i hithörande frågor större och större för varje dag. I läkarens eller socialvårdarens tal och uppträdande ligger kanske också oftast, sett ur besökarens synpunkt, en teoretisk bundenhet och oförmåga att levandegöra för den som sitter i stolen mittemot och otåligt väntar på besked. Besked som ofta ter sig som en "dom" från den beslutande. Och så kommer naturligtvis också den allmänna hetsen och brådskan på våra mottagningar in i bilden. Men har man nu själv en smula begrepp om experternas hemligheter kanske besöket inte behöver ta så lång tid, ja, man kanske rentav inte be-

höver göra så många besök om man själv...

*

Upphovet till dessa funderingar är två böcker: *Moderna mediciner* och *Våra sociala förmåner*. Om vi nu skall börja med det som folk i allmänhet väl anser krångligast att hålla reda på nämligen medicinerna så har docent Ebbe Nyman redan i inledningen givit så mycket stimulans att man gärna går vidare för att få veta mera ur hans bok. Docent Nyman säger även klart ifrån att boken har sin begränsning. Det är inte fråga om någon "läkarbok", inte heller enbart en förteckning över läkemedel, utan ett försök att ge en begriplig framställning av några viktigare och vanligare s. k. invärtes läkemedels värde och begränsning. Det kan man kalla en god målsättning och docent Nyman erinrar om att det pågår ett intensivt arbete världen runt för att finna botemedel mot hittills obesegrade sjukdomar. Allmänheten har — liksom ofta läkarna — stora svårigheter att ur kortfattade pressnotiser eller populära tid-

skriftsartiklar bilda sig en klar uppfattning om vad som kommer att bli av bestående värde bland alla "undermediciner". Docent Nyman har också en del tänkvärt att säga om överdrivet och okritiskt bruk av läkemedel. Det är tydligt att en ökning av läkemedelsförbrukningen ständigt pågår. Trots att man kanske skulle tycka att i kulturländer med god folkhälsa borde läkemedelsbehovet minska. Så är emellertid inte förhållandet. Man kan givetvis inte döma enbart efter tillverknings- och försäljningssiffror, men det är väl bekant att en hel del mediciner aldrig bli konsumerade utan bli stående i skåp och på hyllor. Författaren säger vidare att den ökade läkemedelsförbrukningen är ägnad att inge en "viss eftertanke" — något som man med tanke på den nyligen beslutade reformen om helt fria och delvis rabatterade läkemedel skulle ytterligare vilja be folk att noggrant hålla i minnet!

*

I fortsättningen går man som sagt intresserad vidare i den skickligt uppstäl-

"Byråkraterns" dilemma: papper och formulär hopar sig på bordet och kön av sökande väntar otåligt...

SÅN'A DJUR FINNS INTE

(Forts. fr. sid. 13)

I "stallets" utkanter påträffar vi den grekiska mytologiens *centaurer*, vilka har en mans överkropp på en hästkropp. De verkar stridslystna och vilda, varför vi skyndsamt förflyttar oss i säkerhet. Vi tar oss därefter en titt på *Enhörningen*, som uppges vara så vild, att ingen man kan tämja den. Endast inför en ung, oskyldig flicka blir den så spak, att den, lockad av hennes sång, kommer springande och from som ett lamm lägger sitt huvud i hennes sköte, varvid den utan att mucka t. o. m. låter beröva sig sin märkliga pannprydnad. Dessa nästan obetalbara, vidunderliga "enhörningshorn" ansågs länge som ett ofelbart motgift mot allt ont, och det var f. ö. detta långa, spetsiga horn, som gav djuret dess namn. Eljest ser kreaturet närmast ut som en häst, fastän det förutom det konstifika hornet i pannan har klöver och ben som en hjort. Sannolikt har fabeln om enhörningen sitt ursprung i de första ryktena om noshörningen, och de fabulöst dyrbara "enhörningshornen" sjönk avsevärt i kurs, sedan det avslöjats, att "de underbara hornen" ingalunda emanerade från någon "enhörning" utan från narvalen, vars stöt-tand fick göra tjänst som "horn".

Vi förflyttar oss nu till hundgården, där vi först påträffar den från nordiska mytologien bekanta jucken "*Garm*", som "skäller framför Gniphålan, så att det skallar vida omkring". Vidare påträffar vi där den beryktade "*Cerberus*", som håller vakt vid ingången till underjorden. Den har tre huvuden och viftar vänligt och

och vilka förmåner samhället ställer i utsikt vid sjukdom, olycksfall, sjukvård, invaliditet, förlust av försörjare, arbetslöshet, inkallelse, behov av hemhjälp m. m.

Våra kommunalmän ute i de nybildade storkommunerna bör gnugga sina händer i förtjusning åt denna lättfattliga sammanställning och på våra byråer och expeditioner av alla slag landet runt har man här en liten fin och snabb rådgivare, som väl är knapp i ordvalet, men sagolikt effektiv och lättillgänglig. Sist inte att glömma önskar man att den snarast hittar vägen till de flesta hem, där man vid åtskilliga tillfällen ställer sig frågande både inför det ena och andra i dagens Socialsverige. I den sistnämnda, vällovliga avsikten kan man gott än en gång påminna om (se annons införd i Status nr 6) att boken kan erhållas till ett pris av endast kr. 1: 50 per ex. från Förenade-Framtiden, Informationsbyrån, Stockholm 3. S. H.

Ebbe Nyman: Moderna mediciner (Uggle-Böckerna), Bonniers, pris kr. 5: 75.

Våra sociala förmåner, utgiven av Förenade-Framtiden, pris kr. 1: 50.

inbjudande med svansen åt envar, som vill in, men är vild och bitsk mot dem, som söker slinka ut genom porten.

Varulven — en avlägsen släkting till hunden — liknar mest en vovvo, men är i själva verket en stackars människa, som en gång i månaden antar denna skepnad och därvid hett åtrår kvinnor. Sedan vederbörande vid fullmåne antagit skepnaden av en varg, rusar han iväg på tre ben, i det han sträcker ut det ena bakbenet som en svans och då får kvinnan passa sig noga, så att de inte blir varulvens byte. Endast med en treudd eller tredelad grep kan en varulv oskadliggöras. En eldgaffel går också bra...

Ett annat fasaväckande fabeldjur är *Draken*, som utspyr eld och etter, och som är bekant från många olika sammanhang. Föga mindre skräckinjagande ter sig *Sfinxen* — detta odjur med kvinnohuvud på en bevingad lejonkropp, som slagit sig ned på en klippa invid vägen och ger de förbipasserande en gåta att lösa. De, som inte lyckas lösa sfinxens gåta, blir slitna i stycken och uppätta av odjuret.

Bland de varelser, som har kvinnohuvud på en djurkropp, återfinnes även *harpyorna*, vilka är halvt fåglar, halvt kvinnor. Det berättas, att dessa varelser under antiken bar sig mycket illa åt mot den blinde thrakiern Phineus genom att, varje gång han ville äta, störta sig över maten och äta upp allt vad de orkade och därefter på det bedrövligaste smutsa ned det de lämnade, så att den arme mannen till sist var på vippen att förgås av hunger.

Av kvinnliga dubbelväsen är väl eljest "sjöjungfrun" den mest kända. Den gode von Cube skildrar troskyldigt de olika varianterna i sin naturalhistoria och vet bl. a. berätta, att de "har en god lukt" och "sova på vattnet, så att man kan höra dem snarka".

Det ojämförligt ruggigaste djuret i denna folkfantasiens zoologiska trädgård har vi gömt till sist — nämligen *Basiliken*, vars utseende är så fasaväckande att blotta åsynen av densamma dräper. Det är en gammal tro, att en tupp, då den blivit sju år gammal, värper ett ägg, som sedan utruvas av en padda. Ur ägget framkommer i sinom tid ett odjur av så ohyggligt utseende och med så skräckinjagande blick, att envar, som det fäster blicken på, långsamt täres bort, såvida inte vederbörande rentav med en gång går i stycken eller förvandlas till sten. Detta fruktansvärda monstrum har tupphuvud, kropp som en padda och är försett med ormstjärt. På huvudet bär det en krona, och det är därav det fått namnet *basilisk*, som betyder "kunglig". Basiliken håller till i mörka källare och djupa brunnar, och det enda sätt, på vilket man kan oskadliggöra den, är att visa den dess egen bild i en spegel. Vid denna över all beskrivning fasansfulla syn går den själv i stycken...

Det finns, som sagt, många underliga djur i folkfantasiens zoologiska trädgård.

VIT MANS MAGI

Av STURE WAHLSTRÖM

Några av vår tids mest brännande problem, "den vite mannens" förhållande till sin svarte broder, behandlas här av författaren i kåseriets skepnad.

Det är nu fråga om en omvärdering av vår attityd till de färgade folken — det går inte längre med "trollkonster". De färgade vill se ärliga avsikter och reella tag från den vite mannens sida.

De blevo mycket förvånade då de hörde mänskliga röster tränga ut ur lådan...

I dessa dagar jäser det på olika håll i Afrika. "Vit mans magi" är inte lika gångbar numera som den var för bara några årtionden sedan. Visserligen finns det ännu trakter, där man med tämligen enkla medel kan utföra "trolleribedrifter" av olika slag, men det blir knappast samma glans kring evenemangen som det var på den tiden då det verkligen begav sig för de vita.

Ett pålitligt magiskt medel har spegeln alltid varit. Det enda ställe i vilket många infödingar kunde se sitt ansikte var en ström eller en sjö. De betraktade emellertid sällan sin bild i vattnet, emedan de trodde att de därigenom dränkte en del av sig själva. Som något slags vatten såg man också den vite mannens spegel. Men det var ett underligt vatten, ty det rann inte — och det var bl. a. detta faktum som var vit mans magi. Den vite mannen hade en mystisk makt över vattnet; han kunde göra det torrt och bära det i sin ficka eller hänga upp det på en vägg.

Även ett fickur eller en väckarklocka gick bra att "trolla" med. En engelsman gav en gång en inföding ett fickur som belöning för en tjänst han gjort honom. Infödingen såg på klockan, nickade åt givaren och mumlade:

— Lilla sol!

Han kallade klockan för sol, därför att

han var van att räkna tiden efter solens ställning på himlen. Solen är tidvisare — och följaktligen låg det nära till hands att kalla klockan för en liten sol.

En hel dag bar han klockan med sig och höll den till örat för att lyssna till det rytmiska tickandet. När kvällen kom lämnade han tillbaka klockan. Han hade inte bruk för den längre, sade han.

När engelsmannen undrade varför, fick han till svar:

— Jag måste arbeta. Jag behöver båda händerna.

— — —

Så var det upptäcktsresanden med en grammofon. Infödingarna blev mycket förvånade, då de hörde mänskliga röster tränga ut ur lådan, men snart trodde de sig ha utfunderat hemligheten. Det var människoröster de hörde och alltså måste lådan innehålla människor.

— För att komma in i lådan måste man vara mycket, mycket liten, sade en av dem skrattande.

— Det måste vara något slags pygméer, sade en annan.

— Kanske den vite mannen kan göra folk mindre med sin magi, förmodade en tredje.

— När ger du dem mat och vad får de att äta? undrade en fjärde.

— Det finns inga människor i lådan, försäkrade upptäcktsresanden.

Men svartingarna bara skrattade åt honom. Naturligtvis var det folk i lådan. Hur skulle den annars kunna tala? Du kan ju bara människor.

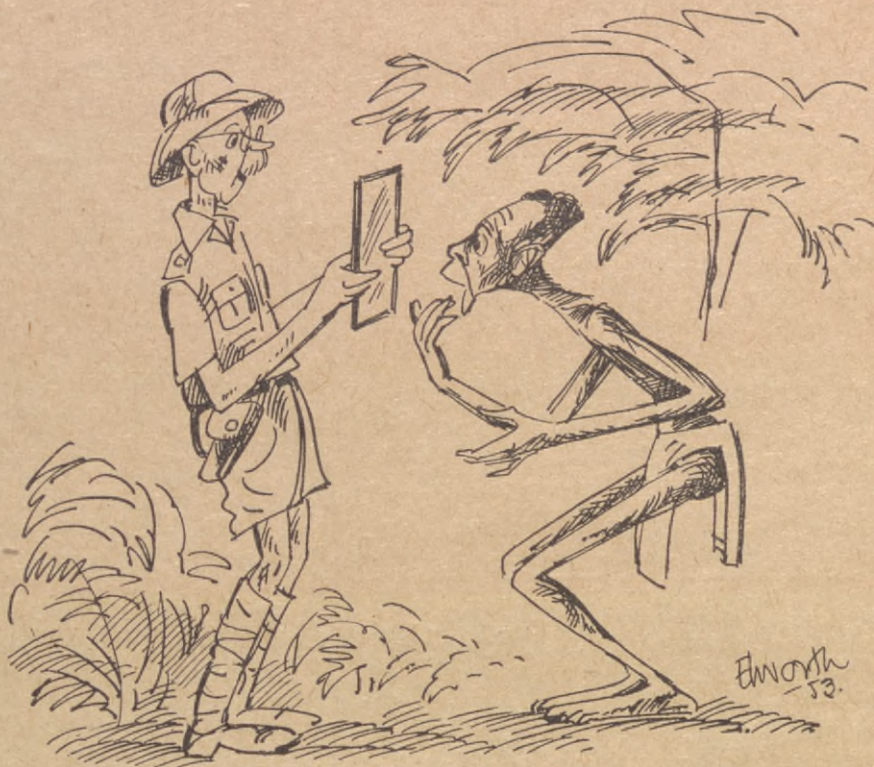
En hel dag vaktade de noga upptäcktsresanden. De ville se när han öppnade lådan för att ge de små människorna mat. Då ingenting hände blev de mycket besvikna. Hövdingen lyckades dock till sist använda sina underlydandes uppmärksamhet från grammofonen och bad upptäcktsresanden att gömma undan den, vilket denne för säkerhets skull också gjorde. Hövdingen var ju trots allt en inom sin speciella värld synnerligen mäktig man, vars känslor det ur många synpunkter inte alltid var lämpligt att så alltför mycket.

— — —

Både rolig och lärorik är historien om en engelsk bergsingenjör, Bill Hawkins, som under åren närmast efter första världskriget befann sig på malmletning i Rhodesia. Han hade ett lag svarta som arbetade åt honom, men så snart han avlägsnade sig från arbetsplatsen, slängde de ifrån sig sina verktyg och lade sig att sova. Hawkins grubblade länge på hur han skulle få dem på bättre tankar, men först när de en dag började knota öret, att det inte fanns något färskt kött i läret, kom han på en som han själv trodde helt genial idé.

En hel dag bar han klockan med sig och höll den till örat för att lyssna...

Ett pålitligt magiskt medel har spegeln alltid varit.

— Jag ska skaffa er kött, sade han. Men det är bara det att om jag lämnar er, så slutar ni genast att arbeta.

Negrerna slog ned ögonen och mumlade:

— Köttet är slut.

— Nåja, jag ska som sagt skaffa er kött — men den här gången kommer jag att lämna kvar en del av mig själv, som vaktar er. Jag skall lämna mitt ena öga i klykan på trädet därborta. Om ni är lata och inget gör, så får jag veta det av mitt öga, när jag kommer tillbaka (Hawkins hade emaljögga).

Alla såg misstroget på honom, men misstron byttes i förvåning och häpnad, när Hawkins helt lugnt tog ut sitt ena öga och gick och satte det i trädklykan.

— Se här, detta öga är alltså min ut-satte vaktare, sade han strängt.

— Kan du ta ut det andra ögat också? frågade någon.

Hawkins tänkte efter ett ögonblick, sedan nickade han och sade:

— Ja, men om jag tar ut båda, så kan jag inte se att sätta dem ordentligt tillbaka.

Bluffen lyckades, men de närmaste minuterna var naturligtvis tämligen kusliga för den unge ingenjören, som fann för gott att snarast möjligt avlägsna sig.

Under den första halvtimmen efter det han lämnat lägret var negrerna mycket flitiga. De gjorde varandra inga frågor, huruvida ögat verkligen kunde se, men detta hindrade inte att deras tankar arbetade intensivt för att finna på något medel att göra vit mans magi om intet. Slutligen vågade en av dem öppna sin mun och säga:

— Ett öga kan se, men det kan inte höra.

Han såg sig omkring för att få bekräftelse av sina kamrater. De medgav alla att ett öga inte kunde höra.

— Då så, sade han. Då kan vi alltså lugnt prata med varandra. När massa är hos oss, tillåter han oss ju att gå ned till floden och hämta vatten, eller hur?

Alla höll med om att så var det.

— Då går jag efter vatten nu då, återtog den svarte tänkaren.

De andra stod betänksamma en stund, men sedan gick även de för att hämta vatten.

Ögat såg emellertid fortfarande på dem, men till sist kom någon att tänka på att detta ganska lätt kunde avhjälpas. Han smög sig på ögat bakifrån, hängde sin halmhatt över det och utbrast triumferande:

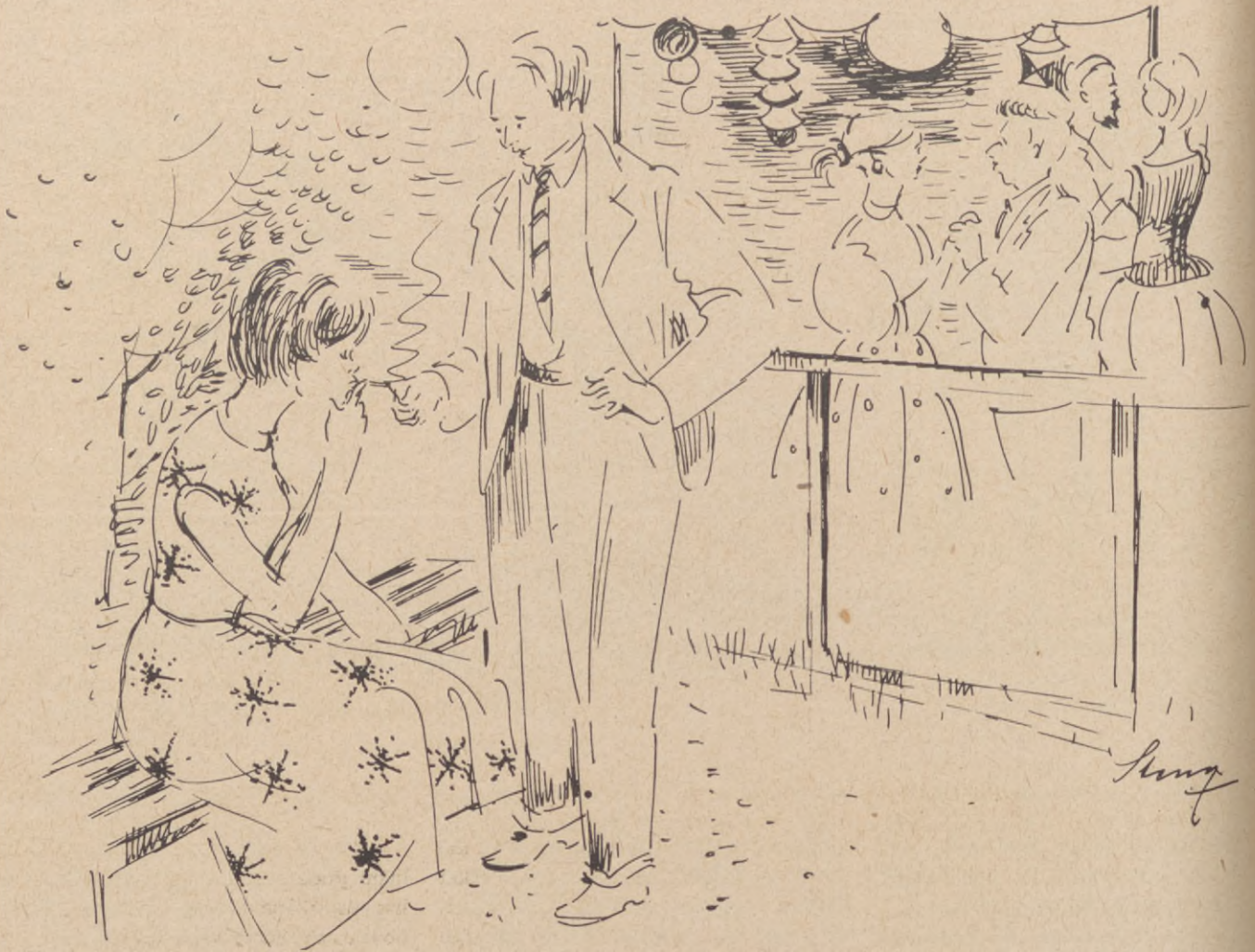
— Vi har lurat massa!

Hawkins, som hela tiden stått bakom en trädunge och iakttagit spektaklet, höll på att skratta sig fördärvad. "Vit mans magi" hade klickat.

— — —

I dag är det som sagt oroligt i flera av Afrikas hörn. I FN sitter man och grubblar över vad som bör och kan göras för de s.k. underutvecklade länderna — men man är kanske litet väl sent ute med sina mer eller mindre dunkelt aviserade patientmediciner. Den vite mannen måste nog lära sig en helt ny sorts magi, om allt skall gå lyckligt och väl i lös.

DANSKVÄLL

Han hade gått bort till dansbanan sent i går kväll. Klockan var väl ungefär halv tolv. Gubben Jansson stod som vanligt i blåställ och skärmmössa och rev biljetter. Hans fru satt i biljettluckan. Hans två döttrar serverade. Det var bara orkestern som var hyrd.

Inne på dansplatsen hade han satt sig på en bänk, som egentligen bara var en vanlig grå plank uppspikad på slår mellan ett par trån. Han satt ensam en lång stund. I pausen mellan en vals och en foxtrot hörde han nåra kor råma.

Det var ovanligt lite folk, ovanligt lite för att vara en julikväll, tyckte han.

Han såg inte någon han hade lust att bjuda upp. Förresten dansade han så dåligt. Han vågade inte gå upp med någon han inte kände, han ville inte blamera sig. Han var rädd

för det där kalla föraktet eller den där lite överseende moderligheten.

Flickorna som var infödingar på ön dansade mest vals och det kunde han inte och dom som var sommar-gäster hade i allmänhet sällskap.

En liten blek, mager flicka kom och satte sig på andra sidan bänken. Hon var klädd i en blomrutig klänning. Tyget hade han sett ligga framme i handelsboden. Det var antagligen det färggrannaste dom hade.

Hon satt där en lång stund, men ingen bjöd upp henne. Folk började gå och han som spelade dragspel ropade ut sista dansen.

Det var bara fem par uppe på banan. Musiken klämde i så mycket den orkade och papperslyktorna uppe på estraden hoppade i kapp med orkesterns stampningar.

Flickan satt fortfarande kvar och han vände sig mot henne. Blixt-

snabbt hade också hennes ansikte vänts mot honom; som något hon bara väntat på hela tiden.

Hon såg ut som en skrämmd fågel, tyckte han först. Men plötsligt försvann hennes rädsla och hon rodnade och fick en annan mer drömmar-de men också påtagligare värme i blicken.

Han tog utan att närmare tänka på det upp en cigarrett och bjöd henne. Hon tog den nästan mek-niskt och ett tack flöt sakta ut över hennes läppar. När han skulle tän-da fick han lov att resa sig och när han tänt sin egen cigarrett också satte han sig ned bredvid henne.

— Lite folk i kväll, sa han.

— Ja—a.

— Synn, att de va sista dansen, ljög han. Han hade ändå inte vågat bjuda upp henne. Han dansade ju så dåligt. — Bor ni här året om?

— Ja, i Sjösta, sa hon.

Sjosta låg på andra sidan ön.

— Jag har bott här flera somrar, sa han, men jag har inte sett er förut.

Hon svarade ingenting. Dom hade börjat bomma för serveringen och orkestern höll på att lägga ner instrumenten. Det var knappt några människor kvar. En fotogenlampa lyste över utgången och gubben Jansson hjälpte till att dra igång en gammal Ford, som tillhörde slaktarns. Det var den enda bilen på ön.

— Du har nog slut på soppan, sa han till slaktarn.

— Ja fyllde'n i morse, sa slaktarn.

— De kanske har kommit skit i karburatorn, sa Jansson och dom öppnade motorhuvuven och Jansson gick efter fotogenlampan som hängde över utgången och dom tittade på karburatorn; men de va inget fel.

— De syns inget fel i alla fall, sa slaktarn.

— Nä, sa Jansson. De kanske e tännstiften, försökte han.

Dom tog loss tändstiften och slaktarn mata ut lite bensin i en rumfordburk han hade inne i bilen å gav tändstiften några snapsar. Sen fällde dom ner motorhuvuven å slaktarn börja veva igen — å nu gick kärran.

— De va en snaps dom behövde, sa Jansson.

— De va nog de, sa slaktarn.

Sen puttrade han hem i sin gamla Ford och Jansson tog en sista rond över dansplatsen, innan han stängde för å se efter att de inte var nära som glömt sig kvar; nära fyllgubbar eller nära som låg å älska i nån buske. De hade hänt förr. Å i kväll va de ju så varmt...

Han följde henne stigen rakt över ön. Hon sa nästan ingenting. Han tog henne under armen.

Dom gick över en stätta och en spång och hon snavade över en trädrot och föll snett mot honom, så att han fick hennes hår rakt i ansiktet, när han böjde sig ner för att hjälpa henne. Hon sa ingenting nu heller.

Det var så underligt tyst, tyckte han. Det var bara syrsorna som filade ihärdigt på sina ben.

Det lyste i en lagård dom gick förbi.

— Här har jag inte varit förut, sa han. Vem e de som rår om dom här ägorna?

— Mats Larsson, sa hon.

Stigen var ganska stenig och han höll henne hårt under armen.

— Var bor du nånstans? sa han.

— Vi är snart där. — Vill du ha en kopp kaffe? tilla hon.

— Tack, de skulle vara gott.

När dom kom fram till grinden, där hon bodde, såg han att det var alldeles mörkt i stugan.

— Va många äppelträn ni har, sa han.

Nu var hon inte så fämäld som förut. Hon talade om att hennes far jobbade på en båt och att hon hade en syster som bodde i Stockholm och gick på kurs.

Det var som om stugvärmen hade tinat upp henne. Det kom något tryggt och hemvant över henne. Hon tittade sig i spegeln och kamade till håret.

— Sätt dig ner, sa hon.

Han hade stått vid dörren hela tiden.

— Tack du, sa han och satte sig vid bordet.

Hon plockade upp nära pinnar ur velårn å la in i spisen, rev ett par blad ur en tidning och tände på.

När hon dukat fram och satt sig ner på en stol mitt emot kände han sig ganska tafatt. Fotogenlampan lyste så starkt å han visste inte va han skulle säga.

Han satt och önskade att han inte följt med henne. Det var så oroande ljusst och hon verkade så hemvant trygg.

Det var som om all spänning gått ur kroppen på honom. Han var inte sig själv. Om jag ändå hade haft en snaps i mig, tänkte han.

— E de din far? sa han — för att ha något att säga — medan han pekade på ett foto i en gammal utsirad ram, som stod på skänken.

— Ja, för flera år sen. Då jobbade han hos Mats Larsson, där vi gick förbi, där de lyste i lagårn, sa hon.

Han bjöd henne på en cigarrett, men hon ville inte ha.

— De gör väl inget att ja röker, sa han.

Hon skrattade.

— Vi kan väl gå en runda neråt sjön, tilla han.

— De e så sent, sa hon.

— Men bara ett litet tag. De e så skönt ute.

— Ja, sa hon.

När dom kom ner till bryggan försökte han kyssa henne, men hon drog sig undan.

De e bara för att hon vill men e för blyg å visa de, tänkte han.

Och när han tog henne under armen tyckte han att hon smög sig närmare än förut och han kände att hon svarade men på något sätt så blodlöst överkligt.

Han kände sig otålig för att ingenting hände, ingenting annat, ingenting som bröt tystnaden. Han kände sig som i ett lufttomt rum — ensam — oändligt ensam — nästan illamående av ensamhet. Han rökte cigarrett efter cigarrett. Han kände sin arm nästan domna i hennes.

Han rev av några blad från en trädgren, kramade ihop dom, kände att dom klibbade.

På avstånd hördes ljudet av en motorskuta.

Han var både arg på sig själv och henne. Han visste inte riktigt varför. Men det var som om de gick och vaktade på varann båda två. Och ingen ville ta första steget. Han hade ju försökt, men — försökt kyssa henne. Han kände att hon hade övertaget nu. Det skulle hon inte haft om han kysst henne, tänkte han.

Nu gick de bara och liksom sög ut varann, hon med sin tystnad, han med sin otålighet.

— Tycker du om å dansa? sa han.

— Om nån bjuder upp mig så, sa hon lite spydigt och släppte hans arm. Nu får du inte följa mej längre — — Hej! — — Vi ses på lördag! sa hon och försvann.

Han tittade förvånad efter henne.

Hon förstod nog att jag inte kunde dansa nåt vidare, tänkte han.

Han vände och gick tillbaka till stora landsvägen.

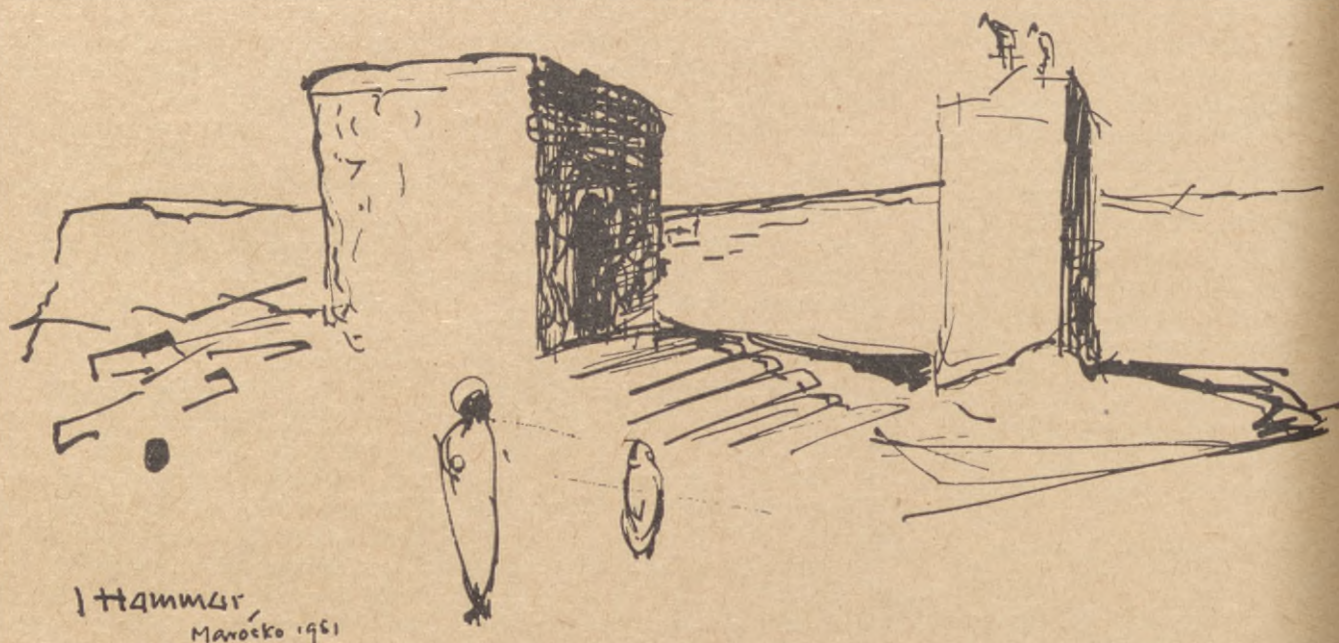
Det lilla skärgårdssamhället hade inte vaknat ännu. Klockan var fem och solen lyste fram mellan molnstrimmorna som röd neon långt borta vid horisontlinjen.

Luften smög över vägen smekande och sommarvarm med ett och annat avbrott av källvattenkalla strömmar, som kom honom att rysa till.

Han var ganska trött men en trötthet som inte kunde förmå honom att gå till sängs. Det var som ett pärlande, lätt rus, som flöt genom blodet och fantasin gav så underliga silhuetter och bilder åt minnet. Så svävande överkligt — — som moln och dimmor flöt hans medvetande ut i en underlig lyckokänsla — — på lördag skulle han gå till dansbanan igen.

Illustratör: *Elsie-Britt Stenqvist*

RAMADAN

Hammar
Marocko 1961

Någon gång i skarven mellan månaderna juni och juli börjar alla sant troende mohammedaner bli särdeles intresserade av astronomiska fenomen. Då samlas de skäggiga, djellabaklädda gubbarna i hoppar och tittar på himlen. Från Karachi i öst till Mogador i väst.

Man tittar på månen. Och man väntar. För i Koranen står det skrivet att så snart den hastiga månförmörkelsen lämnat plats för en strimma vitt av den påföljande nymånen — då börjar Ramadan.

Ramadan är arabernas kanske viktigaste månad, och i likhet med all mohammedansk tideräkning styrs även den av månen själv. Så snart den första strimman vitt blivit synlig, går en osynlig budkavle från man till man, från stad till stad, från land till land.

Det innebär i all sin korthet att islamiternas långa sommarfasta tagit sin början. En hel månad av idel försakelser. Inte en brödmula, inte en vattendroppe, inte ett haschischbloss så länge solen är uppe på himlen. Och i månaden juli är solen uppe mer än arton timmar. Det är hårda bud som väntar, i synnerhet för de arbetande massorna. För noblessen går det bättre — de kan ligga och slöa hela dagarna om de har lust.

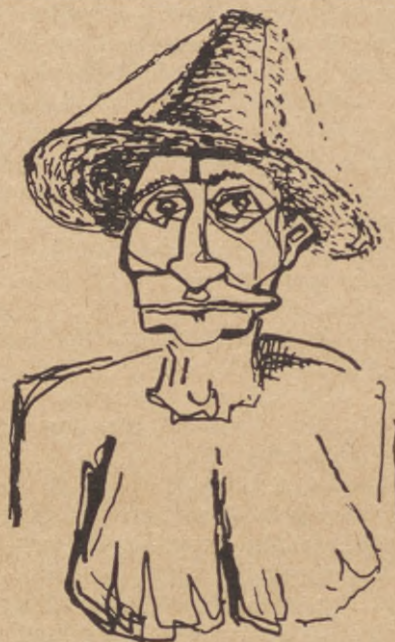
Jag bor alldeles innanför muren till kasban, där jag disponerar en ateljé med en trädgård som dominerar av ett jättestort fikonträd med krona som en ordinär folkhemssvensk enrummare. Som ende permanente invånare vistas i denna omgivning även sköldpaddan Leopold, ett giktbrutet gammalt exemplar som inte gör större väsen av sig. Leopold lever på fallfrukt från fikonträdet.

Så en kväll börjar kanonerna dundra från stadsmuren ovanför

musulmanska kyrkogården. Som på given signal bryter skränet loss och jag förstår att det är den mångomtalade Ramadan som börjat. Jag går ut i gränden och möts genast av grannkvinnan, den mörka och muliga berbiskan i huset intill som alltid brukar komma vandrande över till mej på takterrassen, synbarligen för att begrunda mitt måleri men antagligen också för att stjäla några fikon från mitt pampiga träd. Nu bekräftar hon Ramadans ankomst och visar med berättigad stolthet att hon dagen till ära tvättat både händer och fötter och smort i extremiteterna med den illaluktande hennatinktur, som för arabkvinnorna spelar samma roll som nagellack och smink för våra nordiska medsystrar.

Den natten blir det ingen sömn åtminstone inte i kasban. Mörkret har man jagat på flykten med alla till buds stående medel från karbidlyktor till elektriska lampor. Ja, det finns faktiskt elektricitet i kasban. Och varför skulle det inte finnas elström i Marockos huvudstad när samma fenomen existerar långt nere i Algeriets oaser? Det kan man ju fråga sig, om man har lust.

Hela rymden är full av ljud. Ljud och rörelser. Den lika sövande som suggestiva orientaliska tolvtonsmusiken utövar samma verkan som en

pipa kif på fastande mage — den både attraherar och stöter bort, man både domnar bort och retas på samma gång. Detsamma gäller förresten de berbiska dansösernas rullande rörelser och flickorna från Ouled-Nails, som natten till ära går med nära kilotunga smycken.

Det blir ingen paus, föreställningen går alltigenom nonstop. Från mitt fönster i villan som blivit ateljé kan jag se ned på grannens gårdsplan, där tjänarna springer med det ena ångande fatet efter det andra och rajkospelaren spänner ut sina kinder som klot, nej som citroner, av vilket vi kan förstå att det är lika påfrestande att spela rajka på en Ramadafest i Rabat som att blåsa trumpet i Louis Armstrongs orkester.

Men vid tretiden på natten tystnar bullret lika plötsligt som det börjat. Från den lilla minareten hörs långa, utdragna toner från en basun. Ramadafastan har börjat. Arton timmars total fasta väntar de trogna. Inte en brödkant förrän vid niotiden på kvällen.

För att komma ned till stadens europeiska del har jag ungefär en kvarts promenad genom medinans arabkvarter. Jag brukar gå ned vid middagstiden, köpa tidningar och dricka en eller annan anisaperitif. Men den här dan är inte som de andra. Folklivet är inte lika myllrande färgstarkt som vanligt, handlarna sitter och sover i sina bodar och alla ansikten är utvakade och trötta. Trötta i dubbel mening: först av föregående natts festliga utsvävningar och sedan i vetskapen om fyra veckor utan så mycket som en vattendroppe under den brännande heta marockanska solen. Det är egentligen bara barnen som springer omkring som vanligt, snoriga, lortiga och småfräcka. Men de är inte heller drabbade av fastan. De är knappast i omskärelseåldern ens, vad den saken beträffar.

Det finns ett sätt att klara sig ifrån Ramadans gyllene punkt. Man kan ge sig ut på en resa. Då får man nämligen ha med sig reskost och därav tåra, som det står skrivet i Koranen. Men det duger inte att sätta sig i en tågupé eller i ett flygplan och sedan tro att allt är bra. Enligt Mohammeds skriftemål skall resan företagas antingen pr åsna, kamel eller till fots — detta antagligen på grund av att det

14

under profetens tid inte fanns andra sätt att förflytta sig på över längre sträckor. Men det som står skrivet står skrivet, och det bör givetvis ha sin tillämpning, allra helst som ordet islam är en synonymym för absolut lydnad och underkastelse.

*

Och dagarna går. Efterhand som vanan vid den nya livsordningen infinner sig tycks det också gå bättre. Men irritationen finns där, och rätt vad det är blommar den ut i korta, häftiga ordbyten mellan annars lugna och gemytliga goda vänner och trogna grannar — ordbyten som ibland leder till slagsmål med struhtag och knivhot. Då kommer kvarterets arabiske ordningspolis med sin träbattong och slår de båda kontrahenterna i huvet tills någon

av dem behagar ge sig, och så förklarar han tvisten löst tills vidare. En annan ofta återkommande sensation under Ramadan är sammanstötningarna mellan judar och araber och man har ingen svårighet att förstå varför det aldrig kan bli så där riktigt lugnt, gott och trivsamt på Palestinas heliga jord. Nej, Moses' och Mohammeds söner har små möjligheter till förståelse, och när hungern och törsten bränner i arabiska magar kommer dunkla utlösningsmekanismer för tusenåriga hatkänslor i rörelse.

Under Ramadan verkar det som om stadens kår av sysslolösa på något mystiskt sätt hade förstärkts. På kaféerna sitter ordlösa, nästan orörliga människor som ingenting äter, ingenting dricker — bara stirrar på massan som stryker förbi på

gatan utanför. Samma gäller euro-
péstaden — med det undantaget att
där blir de burnusklädda männen
bortkörda av beskäftiga kypare, som
i värsta fall inte drar sig att hålla
en spann vatten över dom som
tredskas med att ge sig iväg. De
kan komma igen efter fastan, när
de inte tar upp bord i onödan.

Men det är svårt. En dag står jag
uppe på takterrassen och målar
(trots att det är förbjudet enligt be-
stämmelserna för ateljéhyran; jag
har nämligen insyn till en och an-
nan granne och skulle eventuellt
kunna få se en skymt av deras kvin-
nor i obeslöjat tillstånd, än värre
måla av dom på mina dukar) och
råkar för ett ögonblick fästa blicken
vid en liten trappstegsliknande av-
sats mellan två väggar några hus
från den plats där jag själv står.
Där kommer en liten svarthårig,
skrämselögd arabyngling ålände.
Han stannar hopkurad på avsatsen,
spejar och spanar åt alla håll men
tycks inte se mej. Han kilar till av-
satsens slut, lägger sej på magen
och kikar ned på gatan — så gör
han om samma procedur åt andra
hållet. Så blir han återigen sittande
på samma plats som förut.

Jag står och funderar på vad som
egentligen skall hända.

Så börjar han gräva i sin smuts-
gråa, trasiga djellaba. Han får fram
något vitt. Med den vita pinnen i
handen spejar han ängsligt om-
kring sej.

Men han är ännu inte riktigt sä-
ker. Han kilar fram till kanten igen.
Aj, där var det visst nån — fast
som tur var försvann han genast.
Den lille kortsnaggade araben kry-
per kvickt tillbaka.

Sakta, oändligt sakta smyger han
fram en liten ask ur sin miserabla
dräkts innandömen. Så grips han av
ängslan igen. Tittar åt alla håll.

Nej, det var ingenting. Och has-
tigt, som i rus, sätter han den lilla
vita pinnen i munnen, stryker eld
på en tändsticka och drar några
häftiga bloss. Jag kan riktigt se hur
han njuter. Men det är en ångest-
fylld njutning.

Så får han se mej. Jag ser rakt
in i hans kolsvarta, skräckslagna
ögon. Och innan jag vet ordet av
är han borta. Borta i kasbans myl-
ler av tak och besynnerliga prång.

Kvar ligger bara en bortglömd
fimp. I det starka solljuset är det
knappt man ser den lilla, svagt blå
strimman som sakta stiger uppåt.

Jag förstår den unge mannens
fruktansvärda skräck. Jag skulle
kunna ange honom för infödings-
polisen. Då skulle han antagligen
ådomas långvarigt fängelsestraff och
därtill löpa risk att bli evigt osalig
och inte komma in i Allahs blom-
mande trädgårdar, där sköna kvin-
nor och strupdallrande trubadurer
en gång skall ge hans fattiga jor-
diska liv sin rätta mening.

Men jag är ganska tolerant och
det skulle aldrig falla mej in att
säja något. Men intermezzot på
takutsprånget har gjort att jag själv
känner mej tämligen röksugen.

Jag tar följaktligen upp min to-
bakspung och börjar stoppa pipan,
medan Ramadans gassiga middags-
sol låter sitt bländande vita sken
falla över såväl troende musulma-
ner som en otrogen hedning från
de gamla vikingarnas betydligt kal-
lare landamären.

Teckningar av författaren

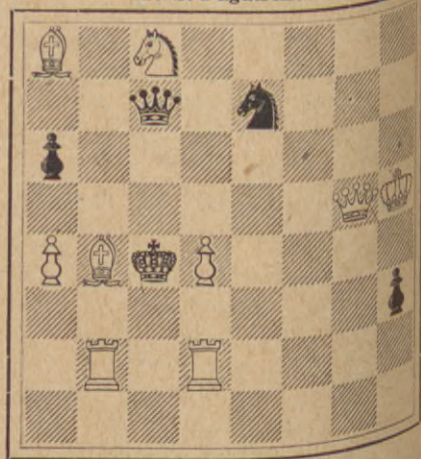
SM-TÄVLINGARNA I RAMLÖSA

I ljuvligaste försommargrönka inleddes
årets SM-tävlingar i Ramlösa, dit Caiss-
dyrkare från alla håll av vårt avlänga
land församlats. Visserligen saknades de
verkligt stora kanonerna — Ståhlberg,
Stoltz och Lundin — men detta hindrade
ej att en del njutningsbara partier kom
till stånd. Eller vad sägs om nedanstän-
de, där hurtigt spelande göteborgaren
Ernst Åhman bringar Stockholms "teori-
professor" Olov Sterner på fall? Partiet
återges här i notation.

Vit: Åhman Göteborg	Svart: Sterner Stockholm
1. d4, d5	2. c4, e6
3. Sf3, Sf6	4. e3, Le7
5. Sb—d2, c5	6. Ld3, Sc6
7. 0—0, 0—0	8. b3, c×d4
9. e×d4, d×c4	10. S×c4, Sb4
11. Lb1, b5	12. Sc—e5, Lb7
13. a3, Sb—d5	14. Dd3, a6
15. Sg5! g6	16. S×h7! S×h7
17. S×g6! Sd—f6	18. Lh6, Se4
19. Dh3, Lf6?	20. S×f8, S×f8
21. Dg4†, Sg6	22. L×e4, D×d4
23. Ta—e1, Te8	24. h3, L×e4
25. D×e4, Db2	26. Db7, Te2
27. D×a6, D×b3	28. Te—b1, Te—b3
29. T×b2, L×b2	30. Lc1, Ld4
31. Dd6, Dd3	32. Le3, e5
33. Tc1, De4	34. Dc6, Dd3
35. L×d4, e×d4	36. Df6, D×a3
37. Te8†, Sf8	38. D×d4,

och svart gav, efter ytterligare ett par
betydelselösa drag, upp den utsiktslösa
striden.

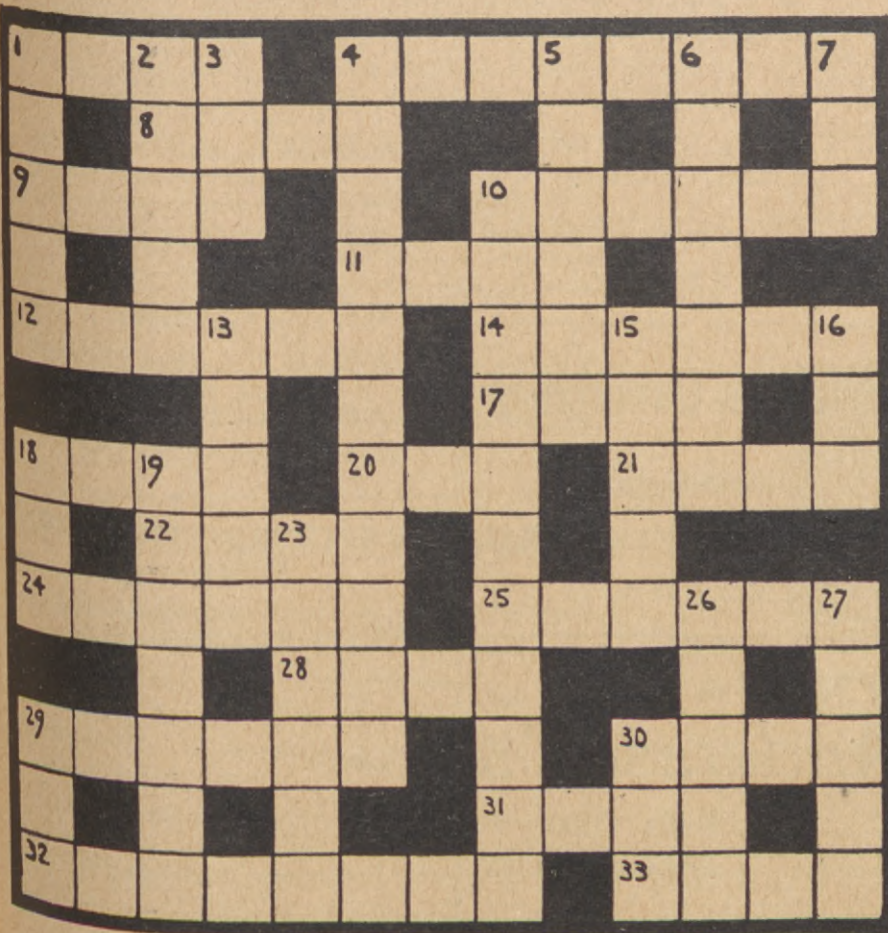
PROBLEM Av S. Pugatschew.

Matt i två drag.

Vit: Kh5, Dg5, Tb2, d2, La8, b4, Sc8,
Ba6, d4 = 9.
Svart: Kc4, Dc7, Se7, Ba6, h3 = 5.

KORSORD nr 7

VÅGRÄTA ORD

1. När skönheten kom till byn. (4)
4. Ett svenskt helgon med åtta barn. (8)
8. Dam som har mycket att skriva upp just nu. (4)
9. Gamla Vasaorden. (4)
10. Finare ord för kretsar. (6)
11. Bör man kunna vänta sig av en musiker. (4)
12. "Människan kastade djurhamnen första gången hon reste ett —." (6)
(Heidenstam)
14. Har sitt på det våta. (6)
17. Två flickor, en rättfram och en baklänges. (4)
18. Skiljer en bankassör från en växelryttare. (4)
20. Susar vid strand. (3)
21. Där röda hanen gått fram. (4)
22. Har pappa när han agerar jultomte. (4)
24. Detta är verkligen ruskigt. (6)
25. Gör Strindberg av sig själv i "Tjänstekvinnans son". (6)
28. Derangering av vildaste slag. (4)
29. Gull inom teatervärlden. (6)
30. Maskin och tanke. (4)
31. En som man ser upp till. (4)

32. "Dessa andens skyskrappare, kring-svävade av oändligheten." (8)
(Lindorm)
33. En kortare tids arbetsnedläggelse. (4)

LODRÄTA ORD

1. Hör till en dams oundgängliga ting. (5)
2. Harsprånget är ett. (5)
3. Besegrades av Hannibal. (3)
4. När de sista resurserna pressas fram. (11)
5. Sprit och tobak och råd till ungar. (6)
6. Kan man sitta och sola sig på. (7)
7. Min. (3)
10. Tap-tap-tap-tap, papper ur, papper i, tap-tap-tap-tap. (11)
13. Ger arkitektonisk omväxling. (5)
15. Bör väl dyrkas av frisksportare. (5)
16. Glider fram på lugn yta. (3)
18. Glunten och Magistern. (3)
19. Gör drivan på våren och rösten hos smörtenoren. (7)
23. Hemligstämplat. (6)
26. Bondböna. (5)
27. Vår finaste kammare. (5)
29. Dukat bord för sparvar. (3)
30. Liten men viktig kanal. (3)

Tävlingsregler.

Lösningar till korsord nr 7 skall vara Status Redaktion, Kocksgatan 15, Stockholm, tillhanda senast den 10 aug. 1954. För att komma med i prisbedömningen måste tävlingsförsändelse vara märkt "Korsord nr 7". Glöm ej att tydligt ange namn och adress. Två priser, ett på fem och ett på tio kronor, utdelas.

Lösning och pristagarnas namn meddelas i Status septembernummer.

Lösning till korsord nr 5.

VÅGRÄTT: 1. Knussel. 5. Versrad. 9. Ini. 10. Remburs. 12. Lekplan. 14. Oår. 15. Eol. 16. Eldkula. 18. Tidlare. 20. Badfoto. 21. Kortoxe. 23. Lampett. 25. Storbio. 29. Lixfärd. 33. Isblåsa. 34. Innesko. 36. Smuggla. 38. Ett. 39. Säl. 40. Kartell. 41. Matlåda. 42. Ide. 43. Godståg. 44. Diktare.

LODRÄTT: 1. Körverk. 2. Urmoder. 3. Skurubo. 4. Lismade. 5. Vilstol. 6. Rikedom. 7. Rallare. 8. Dunkelt. 11. Båk. 13. Pol. 17. Laxfisk. 19. Atavism. 22. Ost. 24. Tur. 25. Spinkig. 26. Ornerad. 27. Bistert. 28. Obotlig. 29. Lässmed. 30. Kaustik. 31. Ägglåda. 32. Dragare. 35. Ett. 37. Gäl.

Pristagare:

1:a pris fr. Adèle Rydén, Trädgårdsgat. 15, Örebro, kr 10:—; 2:a pris fr. Britta Karlmark, Österväg. 18, Visby, kr 5:—.

Sjukhusväggarna...

Det är inte möjligt annat än att det måste verka nedstämmande och smakförsämmande både på personalen och på dem, som tillbringar sin uppväxttid på anstalt att vara omgivna av snusbruna väggar, tarvligt mönstrade textiler, hörtorgskonst med spelande orrar och älg i solnedgång på väggarna. Vi ha sett sådana interiörer. De finns...

(Ur ett aktuellt debattinlägg av sexton riksdagskvinnor.)

**landets
konsum-
butiker**

**— bästa
pris-
kontrollen**

STOCKHOLM**Bengtsons Litografiska**

34 98 20 Sveavägen 90, Stockholm 34 98 20

MODERNT OFFSETTRYCKERI

JUTELUMP

Säckar och juteväv köpes. Fördämningsmattor, cisterner, sand- och torkgaltar säljas. Koksgrutor, Järnbalkar och Plåt.

A. JÖNSSON & C:oTimmermansgatan 47 - Stockholm
Tel. 43 03 59, 43 63 83Vid behov av: Papperspåsar, Omslagspapper och Bindgarn m.m.
vänd Eder med förtroende till**A.-B. CARL O. PALMGREN**

— PÅSFABRIK & TRYCKERI —

Luntmakaregatan 79 - STOCKHOLM
Tel. 30 40 50 - 30 08 04 - 30 88 50**BORÅS OCH SÖDRA
ÄLVSBOGERS LÄN****BORÅS EXPORTAFFÄR**

Köpare till

Järn- o. Metallsrot samt Textilavfall
Kråkeredsvägen 6 — Telefon 156 20

— BORÅS —

**Borås
Fabriksnederlag**DEN SVENSKA HANDLAREKÄRENS
FÖRNÄMSTA INKÖPSKÄLLA**AB NORRMALMS GJUTERI &
MEK. VERKSTAD**

Telefon 103 93

— BORÅS —

GJUTGODS och REPARATIONSARBETEN
för TEXTILINDUSTRIEN**H. Svegmarks
Fabriks A/B**

BORÅS - Tel. 176 55

**BORÅS OCH SÖDRA
ÄLVSBOGERS LÄN****STIGEN**

AB ALF STIGENS FABRIKER

Tel. 551 70

SANDAREDFärgning, Appretering
Konstlädertillverkning**FALKÖPING****Rudbergs Damblusar**

Rekommenderas

MALMÖ

Ät varje dag —

Andersson'sKött-, Fläsk- o.
CharkuterivarorALLT i pappersbranschen
billigast från

Skånska Papperscentralen A.-B.

S:a Promenaden 39 A
Tel. 718 30 — Växel**MARMOR, KALKSTEN**

och GRANIT

INGENJÖRSFIRMAN H. SVENSSON

Villa Daisy, Mariedalsvägen

M A L M Ö

Telefon 153 80

Köp Solstickan**GYNNA SVENSK INDUSTRI****MALMÖ**

CYKELN kan Ni hos oss utvälja bland

FEM FINFINA FABRIKAT

Velocett - Husqvarna - Rex

Örnen - Apollo

VELOCITÉTNobelvägen 19, Malmö. Tel. 275 86
Kiliansgatan 17, Lund. Tel. 109 67**TEATERKAFÉET**

PILDAMMARNÄ

REKOMMENDERAS

Tel. 255 26

Olga Hellqvist

NORRKÖPING**AB BÄCKMANS VERKSTÄDER**

Norrköping

Tillverkning och reparation av maskiner
och delar. Järnkonstruktioner.**FIRMA MARTIN JANSSON**

Godsgatan 11 Telefon 244 98

— NORRKÖPING —

Säljer: Byggnadsmaterial.

Utför: Asfalt- och Isolations-
arbeten, Massagolv m.m.

När det gäller trycksaker

AB Trycksaker

NORRKÖPING

Tel. växel 209 52, 234 63

Allt i boktryck och offset.

SUNDSVALL**AB BENGT ANDERSSON
MANUFAKTURAFFÄR**

STORGATAN 17

Tel. 3311

Våra sociala förmåner

Nyutgiven populärt utformad skrift om de sociala rättigheter som varje svensk medborgare har.

DAGENS NYHETER: "Broschyren skall vara hemmen till hjälp, men bör naturligtvis också få en plats på personalkonsulentens, socialvårdarens, fackföreningsledarens bord. Det är en verkligt översködlig broschyr, högst nyttigt när förmånerna lyckligtvis blivit så många som nu."

Pris 1:50 per styck, vid rekvisition av minst 5 ex. 1 kr per styck, över 50 ex. 75 öre per styck. Härtill kommer för varje sändning 45 öre i postförskottsavgift. Frakten betalas av Förenade-Framtiden.

Till Förenade-Framtiden, Informationsbyrån,
Stockholm 3.

Härmed rekvireras ex. av Våra sociala förmåner att sändas mot postförskott.

.....
namn

.....
titel

.....
postadress

ARBETSGLÄDJE

Uppmätt och färdigförpackat material för flättningsarbeten av olika slag såsom kakfat, serveringsbrickor, blomkorgar m. m. Populära och lättsålda modeller, begärliga på den öppna marknaden!

Rekvirera fullständig katalog

Vårt arbetsmaterial tillverkas och förpackas av sjuka och partiellt arbetsföra vid Arbetsträningsverkstaden vid Värnhems Vårdhem i Malmö. Vi vänder oss till sjukhus och vårdanstalter för att i samarbete med arbetsterapien ge sysselsättning åt sjuka och partiellt arbetsföra.

Two exempel ur vår katalog

HOBBYMATERIAL

Sallerupsvägen 26, Malmö

Tel. 163 94

Arbetslokaler: Värnhems Vårdhem, Malmö

En läkemedelsindustri på frammarsch...

medel mot tuberkulos

PAS
Tibinide
Berkazon

vitaminpreparat

Multiplex
Decamin
ABCDin m. fl.

järnpreparat

Guttafer
Di-Ferrosan
Ferro-B m. fl.

Ferrosans verksamhet bygger på mångårig erfarenhet och givande samarbete med svensk medicinsk forskning.

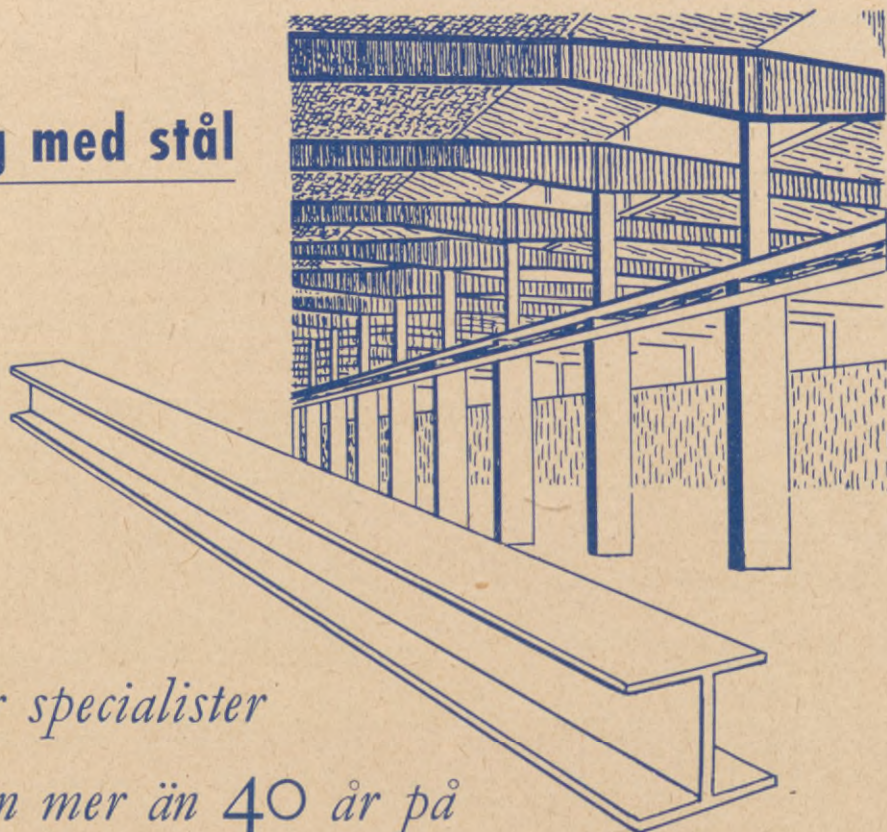
Ferrosans forskning och produktion är huvudsakligen inriktad på vidstående läkemedelsgrupper.

FERROSAN

MALMÖ

Bygg med stål

*vi är specialister
sedan mer än 40 år på*

STÅLKONSTRUKTIONER

till

HUS-, INDUSTRI
och BROBYGGNADER

DAMMLUCKOR

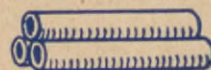
CISTERNER
och TRYCKKÄRL

MASTER

GROVA
SVETSADE RÖR

AKTIEBOLAGET BRÖDERNA HEDLUND

Stockholm 20

Tel. 44 08 90